

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות
תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

בפני כבוד השופט, סגן הנשיא אסף זגורי

תובעת/נתבעת פלונית

נגד

נתבעות/תובעות
1. אלמונית
2. פלמונית
3. המנוחה

פסק דין

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23

השאלות המרכזיות:

האם יש לקבל תביעה של בת לפסק דין המצהיר כי המשק של אמה הועבר אליה באמצעות מינוי בת ממשיכה או התחייבות בלתי חוזרת אחרת בעל פה?
אם התשובה הינה שלילית, מה יהיו זכויותיה ומעמדה של התובעת שגרה במשק 42 שנים, מקום שאמה העבירה בפועל ובכתב את הזכויות במשק, באמצעות הסכם מתנה לבת אחרת משנת 2013 (שבינתיים נפטרה ובתה ירשה אותה)?

א. ההליכים:

1. בפני מספר תובענות שהוגשו בין בעלות הדין שבכותרת והנוגעות לשאלת הזכויות והשימוש במשק חקלאי *** בכפר *** (להלן: "המשק"), כאשר התובעת המתגוררת בדירה במשק עותרת לפסק דין שיצהיר עליה כבעלים עתידיים של המשק לאחר שאמה הנתבעת תלך לעולמה בשיבה טובה ואילו הנתבעות מבקשות לסלק ידה מהמשק ללא כל פיצוי.
2. הצדדים: התובעת היא הגב' פלונית (להלן: "התובעת" ו/או "פלונית") בתם של הנתבעת 1, הגב' אלמונית (להלן: "הנתבעת" ו/או "אלמונית" ו/או "האם") ושל המנוח פלוני ז"ל שנפטר בשנת 1987 (להלן: "המנוח").
הנתבעת 2, הגב' אלמונית (להלן: "הנכדה" ו/או "האחיינית"), היא אחיינית של התובעת (בת אחותה המנוחה) ונכדתה של הנתבעת 1.
הנתבעת 3, היא בת אחרת של האם, שמה *** ז"ל והיא נלקחה לבית עולמה במהלך ניהול ההליכים שבכותרת ולפיכך נכנסה בתה לנעליה.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות
תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 **3. התביעות:**
- 2 3.1 תמ"ש 58842-03-16 : התובענה הראשונה הוגשה ע"י התובעת, גב' פלונית, להצהיר
- 3 כי הינה בעלת הזכויות במשק ולביטול רישום הזכויות במשק על שם אחייניתה
- 4 שנכנסה לנעלי אימה המנוחה בהתאם לצו קיום צוואתה. התביעה מבוססת בעיקרה
- 5 על הטיעון כי הוריה של התובעת מסרו לה התחייבות מפורשת ובלתי חוזרת (בעל
- 6 פה) כי היא תהיה בת ממשיכה במשק.
- 7
- 8 3.2 תמ"ש 27727-06-16 : תביעה זו הוגשה על ידי האם ובתה המנוחה *** לסילוק יד
- 9 ולצו מניעה כנגד פלונית. בתביעה זו טענו האם ובתה המנוחה, כי נכרת ביניהן הסכם
- 10 מתנה והזכויות במשק למעשה הועברו ונרשמו על שם הבת המנוחה *** ז"ל ביום
- 11 12/12/2013 וכי על התובעת לסלק ידה מהמשק.
- 12
- 13 **ב. רקע רלוונטי בקצרה:**
- 14
- 15 4. המנוח האב המנוח פלוני ז"ל קיבל את הזכויות במשק מהוריו שהיו ממקימי המושב "כפר
- 16 ***" והמשיך דרכם.
- 17 התובעת נולדה וגדלה בכפר *** ולאחר נישואיה עזבה לתקופה של 8 שנים, שלאחריהם חזרה
- 18 לכפר *** ב 08/1978.
- 19 למנוח ולנתבעת 1 נולדו 4 ילדים, שנישאו והקימו משפחות. בסמוך לאחר נישואי הילדים עזבו
- 20 כולם את המשק ולא חזרו אליו (למעט התובעת).
- 21
- 22 5. האם ובתה המנוחה *** ז"ל ערכו ביום 8/4/2013 תצהירי נותנת ומקבלת מתנה שמכוחם
- 23 העבירה האם לבתה המנוחה את זכויותיה במשק ללא תמורה. תוך כדי ניהול ההליכים כאן,
- 24 נפטרה הבת המנוחה (אחותה של התובעת ובתה של הנתבעת 1) וזאת לאחר שהותירה צוואה
- 25 בכתב יד בה ציוותה את המשק לבתה, הנתבעת 2. אי לכך ובהתאם להחלטתי, הוגש כתב
- 26 תביעה מתוקן וכתב הגנה מתוקן בו הנכדה/אחיינית נכנסה בנעליה של אמה המנוחה, בהתאם
- 27 לצו קיום שניתן לצוואה מיום 23/06/2017. מכח צו קיום הצוואה, נרשמו זכויות החכירה
- 28 במשק ע"ש הנכדה/האחיינית בלשכת רישום המקרקעין.
- 29
- 30
- 31

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

6. משק *** בכפר *** , גוש : *** חלקה : ** (להלן : "המשק") כולל את חלקת בית המגורים ובה בנויים שני בתי מגורים. כן הוא כולל חלקות נוספות הידועות כגוש : *** חלקה : **
7. במשק היה קיים ובנוי הבית בו התגוררו הוריו המנוחים של המנוח עד שנת 1974 (להלן : "בית המייסדים"). בשנת 1945 נישא המנוח לנתבעת 1 והם בנו בית נוסף במשק (להלן : "הבית הנוסף"), בו הם התגוררו בין השנים 1947 ועד 3/1977. לאחר פטירת המייסדים, שיפצו המנוח והנתבעת 1 את בית המייסדים ועברו להתגורר בו, ושם מתגוררת הנתבעת 1 עד היום. במרץ 1977 המנוחה ובעלה דאז עברו להתגורר בבית הנוסף, למשך תקופה של כשנה ואז נאלצו לעזבו עקב שליחות מטעם המדינה לחו"ל.
8. החל משנת 1978 התובעת ובעלה דאז עברו להתגורר בבית הנוסף, לאחר גירושי הצדדים התובעת נותרה להתגורר בבית, ושם היא גרה עד היום.
9. בשנת 2003 רכשה הנתבעת 1 מכספה דירה בעבור התובעת ביוקנעם. למעשה מדובר בדירה שרכשה הנתבעת 1 במתנה עבור בתה התובעת. דירה זו מושכרת כיום לצדדי ג' ואינה משמשת למגוריה של התובעת.
10. בירור התובענות הצריך קיום 4 דיונים :
דיוני קדם משפט : ביום 21/06/2016 וביום 15/12/2016 – בדיונים אלו נכחו : ב"כ הצדדים התובעת, נתבעת 1 והמנוחה, הצדדים הופנו להליך גישור, אשר לא צלח.
דיוני הוכחות לאחר פטירת המנוחה ותיקון כתב התביעה : ביום 17/03/2019 וביום 16/04/2019 בהם נכחו התובעת והנתבעות, ב"כ והעדים שנחקרו.
- ג. טענות הצדדים בקצרה:
- טענות התובעת:
11. לטענת התובעת, בשנת 1975, לאור העובדה כי ידעה שאביה המנוח זקוק לעזרה במשק, ומעוניין שיהיה לו ממשיך דרך במשק, הציעו התובעת ובעלה דאז, מר *** , לאב, כי הם יעתיקו מגוריהם למשק יחד עם משפחתם (ההצעה עלתה גם נוכח העובדה כי הבעל דאז רצה לעבור מהעיר למושב ברמת הגולן).

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 לדבריה, האב המנוח שמח על ההצעה, אך ביקש טרם אישורו לבדוק עם בנו בכורו – י.
2 ועם הנתבעת 1.
3 י. הודיע כי הוא אינו מעוניין להעתיק מגוריו למשק ואינו מעוניין להיות "בן ממשיך",
4 המנוחה ששהתה באותה עת בארה"ב הביעה חוסר עניין.
5 נוכח עמדתה של הנתבעת 1 שהייתה לדברי התובעת "צוננת" התעכב בואם של התובעת
6 ובעלה לכפר.
7 זמן מה לאחר מכן, החלו המנוח והנתבעת 1 לבנות בית חדש על יסוד בית המייסדים. במהלך
8 הבנייה להורים לא נשאר כסף לסיים את בניית הבית והמושב סירב לספק אשראי לסיום
9 הבנייה.
10 בהמשך לאמור, ושעה שההורים עמדו מול שוקת שבורה, המשק החל צובר חובות ולא נראה
11 ממשך למשק. אז שינתה הנתבעת 1 עמדתה והצטרפה להפצרות המנוח כלפי התובעת ובעלה,
12 זוג צעיר, שיבואו אל המשק כ"בנים ממשיכים".
13 אכן עם בואם של התובעת ובעלה, האשראי במשק הוגדל, התאפשרה המשכת דרכו במשק
14 וכן סיום בניית בית מגורי ההורים, והנהלת המושב שינתה התנהגותה כלפי ההורים מקצה
15 לקצה.
16 בעניין זה מבהירה התובעת, כי היא ובעלה דאז, התלבטו האם להצטרף למשק, שלא היה בו
17 ענף חקלאי מפותח וכן היה שקוע בחובות (במקביל שקלו כאמור מעבר למושב חדש ברמת
18 הגולן).
19 לטענתה, הפסיקה הכירה במושג "בן ממשיך" במינוי ובמעמד כאשר זה נעשה ע"י ההורים
20 אפילו אם לא נרשם בפנקס זה או אחר. וגם במסגרת הסכם פנימי שלא קיבל ביטוי רישומי
21 חיצוני.
22
23 12. עוד לדברי התובעת, עת המעבר, היא ובעלה עבדו בעיר בעבודות טובות ומכניסות, בבעלותם
24 היתה דירה ב***, אולם ההורים לחצו עליהם להשתקע בכפר, לפיכך הסכימו התובעת ובעלה
25 והתמסרו לחיים החקלאיים במושב.
26 כתוצאה מכך האשראי הוגדל ע"י הנהלת המושב והתאפשרה המשך בניית בית
27 המגורים.
28
29 13. לטענת התובעת ב 08/1978 הגיעו למושב היא בעלה ושני ילדיהם, התקבלו כחברי אגודת
30 המושב והצטרפו לוועדות השונות. לטענת התובעת הינה חברת אגודה עד היום ומרכז חייה
31 הוא בכפר ***.
32

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

14. עוד לטענתה, היא ובעלה השקיעו את כל הונם הכספי לשיפוץ הבית הנוסף. לדבריה נטלו
2 הלוואות הגדילו את מסגרות האשראי והקימו ענף חקלאי חדש במשק, אשר פרנס את
3 ההורים ואותם.
4 התובעת הגשימה את חלומה של אביה, הפכה לממשיכת דרכו במשק, החלה פעילות
5 חקלאית חדשה במשק, ושתי המשפחות התפרנסו מהאמור.
6
15. לטענת התובעת, הגעתה למשק, עם בן זוגה דאז, התמסרותם לענפים החקלאיים, עזיבת
7 דירתה ברמת גן, השקעותיה הגבוהות, הן בסיום בניית הבית והן בהשקעת מיטב שנות חייה
8 במשק, בענפים החקלאיים ובעיקר בפיתוח ענף עגל החלב, היו על בסיס ההתחייבות כי המשק
9 יהיה שייך לתובעת במלאת ימיהם של ההורים. לדבריה, המהלך שעשו היא ובעלה מנעו
10 מכירתו של המשק לצד ג' ואפשרו את המשכו וקימו הכלכלי.
11
12
16. לטענת התובעת, הגעתה למשק כ"בת ממשיכה", עת המשק היה מצוי בחובות, וכל ענפי
13 החקלאות חוסלו, ללא דור המשך היה מביא את ההורים למכרו, שעה שלא היה ביכולתם
14 לשקמו לבדם.
15
16
17. לדבריה, בין ההורים לבינה (ובין בעלה לשעבר) נכרת הסכם בלתי חוזר (בע"פ) שהיווה את
17 הבסיס המשפחתי האיתן לצעד הכלכלי והמשמעותי שעשו היא ובעלה שהציל את המשק
18 החקלאי. בהתאם להסכם התחייבו ההורים באופן בלתי חוזר, כלפי התובעת, שהמשק יעבור
19 לבעלותה במלאת ימי ההורים, ואילו התובעת הצטרפה למשק עם משפחתה, השקיעה מיטב
20 הונה ומרצה, דאגה ופרנסה את ההורים, נשאה בהוצאות המשק, כאשר ההכנסות משמשות
21 את ההורים ומכסות את הוצאותיהם ורווחתם.
22
23
18. מוסיפה היא וטוענת, כי עם הגעתם למשק השקיעו את כל חסכוונותיהם, שיפצו את בית
24 המגורים, יצקו רצפת בטון, החליפו ריצוף, שברו ובנו קירות, התקינו מערכות חשמל
25 ואינסטלציה. לדבריה עם המעבר, הגישו בקשה לבניית חממה שאושרה מיידית אך לאחר
26 התייעצות בשיתוף עם ההורים החליטו להקים ענף בקר – עגלי חלב, וכן הקימו דיר עגלים.
27 התובעת ובעלה (דאז) ניהלו את המשק, פיתחו והרחיבו אותו בהצלחה רבה. המשק פרח
28 והשביח, בעקבות ההצלחה ההורים הצליחו לעזור באופן משמעותי ברכישת דירה ב***
29 לנתבעת 2 וכן לאחות *** בירושלים.
30
31 הנתבעת 1 לא נדרשה להכניס את הפנסיה שלה למשק, והעסק החקלאי שגשג מספר שנים –
32 ממש חלום שהתגשם.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 לצער התובעת, לאחר הגעתה למשק התגלה גידול סרטני בראשו של אביה והוא הפסיק
2 עבודתו במשק לגמרי והחל בטיפולים. משכך, המצב שנוצר שרק התובעת ובעלה החזיקו את
3 הענף החקלאי במשק, בנו מבנים ופתחו משק ששגשג. מצד שני ההורים שהיו עסוקים
4 בטיפול במחלת האב קיבלו את הרווחים.
5 כל האמור נסמך על ההסכם וההתחייבות הבלתי חוזרת של ההורים להעביר לתובעת את
6 המשק במלאות ימיהם.
7 הנתבעות לא סיפקו גרסה סבירה והגיונית בקשר לנסיבות הגעת התובעת ובעלה למשק
8 ולהתחייבות שניתנה.
9
- 10 בשנת 1986 ארע משבר כלכלי בענף החקלאות, התמוטטות ארגון "מושבי הצפון" דבר שגרם
11 למצוקת אשראי כבדה בכפר ובכלל זה למשק. האירוע קרה עת התובעת ובעלה עמדו
12 לשחרר מהמכס מכולת אבקת חלב מגרמניה, הגזבר לא אפשר את התשלום והעמיד את
13 התובעת בפני מצב בלתי אפשרי, מחד עתידו הכלכלי של המשק שתלוי בשחרור המכולה
14 מאידך, היעדר תשלום, גזר דין למשק ולמעשה חיסול הענף שפרנס את המשק. בליט ברירה
15 שחרור המכולה בוצע באמצעות כסף מסוחר שרכש עגלים, אומנם הדבר אפשר לשרוד אך
16 נוצר משבר קשה בין האגודה לתובעת ובעלה. האגודה הפסיקה ליתן שירותי אשראי למשק,
17 הופסקו השירותים שניתנו ע"י האגודה ואף ההורים נאלצו לשלם מחיר ולא לקבל שירותים.
18 בהמשך לאמור, התובעת ובעלה החלו לשלם להורים מדי חודש סך של 5,000 ₪ לצורך
19 כיסוי הוצאותיהם והתובעת המשיכה לשלם את כל הוצאות המשק ו-2 הבתים עד שנת
20 2002.
21 בשנת 1987 הגיעו התובעת ובעלה להסכם עם האגודה לפיו התובעת ובעלה המשיכו להיות
22 בנים ממשיכים וחברי אגודה אולם הפעילות העסקית של המשק הופרדה מן האגודה.
23 נותרה מחלוקת בסך 15,000 ₪ שגם התובעת וגם ההורים כפרו בחיוב זה.
24 התובעת נותרה חברה אגודה, מעמדה נותר כשהיה, המשיכה לדאוג למשק ולהוריה, גם
25 לאחר פטירת האב ליוותה את הנתבעת 1 לכל הטיפולים הרפואיים והייתה הבת הקרובה
26 אליה ביותר שאחראית באופן ישיר וטבעי לשלומה של האם.
27
- 28 ענף עגלי החלב נכנס למשבר וצריכתו ירדה, בעלה לשעבר של התובעת הקים מפעל אריזות
29 בירושלים מחוץ לפעילות המשקית אשר נקלע למשבר כספי בעקבותיו פשט רגל ויחד עמו
30 התובעת שהייתה ערבה לחובותיו.
31 באותה עת ביקשה הנתבעת להעביר את המשק ע"ש התובעת ובעלה דאז, אולם הם סירבו
32 מחשש פן המשק ימומש בעקבות המשבר אליו נקלעו.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 לאחר הקריסה הכלכלית, התובעת ובעלה הפכו לשכירים, אולם המשיכו לשלם את הוצאות
2 הבתים (למעט הסכום החודשי בסך 5000 ₪). החל משנת 1992 כל המבנים שנבנו במשק
3 הושכרו וכל ההכנסות הועברו לנתבעת 1.
4 בשנת 1997 ניתן הפטר לתובעת ובעלה דאז, ולאחר מכן היא ובעלה התגרשו. הבעל ויתר
5 לתובעת על הזכויות במשק ועזב מתוך ידיעה והבנה כי היא הבת הממשיכה.
6
7 21. לטענת התובעת, נוכח דאגתה להוריה וטיפולם המסור באם, שעה שיתר האחים היו רחוקים,
8 ובזכות דאגתה והמבנים שבנתה במשק יכלו להמשיך ולהתפרנס שנים כה ארוכות, החליטה
9 הנתבעת 1 לרכוש בעבור התובעת את דירת המגורים ב***.
10 היא גורסת עוד, כי במהלך השנים ההורים רכשו עבור כל ילדיהם דירות, ועת רכישת הדירה
11 כאמור, העניקה הנתבעת 1 סכום כסף משמעותי לאחיה של התובעת, מגרש בהרחבה בעבור
12 האחיות המנוחה, ומגרש לאחות אחרת בשם ז..
13
14 22. לטענת התובעת, מהלך חודש פברואר 2013 נדהמה לגלות, לאחר שקיבלה פנייה מהאגודה
15 (ולא מאף אחת מהנתבעות) כי היא אינה חברת אגודה ואינה בת ממשיכה. עוד נודע לתובעת
16 כי אמה מבקשת למנות בן ממשך אחר תחתיה.
17 התובעת השיבה במכתב לאגודה, כי היא הבת הממשיכה, אין לה כוונה לוותר על זכויותיה,
18 היא הקדישה את חייה למשק וחייה בו משך 38 שנים.
19 התובעת חשבה כי בכך תמנע הדיספוזיציה, ופנתה לאימה לברר פשר העניין. הנתבעת 1
20 הסבירה לה כי בשל רצונה שמישהו ידאג לתשלום כל הוצאותיה היא שוכנעה להעביר המשק
21 למנוחה שהבטיחה לשאת בכל ההוצאות.
22 התובעת נדהמה והסבירה לאמה כי היא עם ביתה וחתנה מסוגלים לדאוג לכל צרכיה עד סוף
23 ימיה, ועוד הסבירה לה כי היא אינה רשאית להפר התחייבות ארוכת שנים להעניק לה את
24 המשק והיא הבת הזכאית.
25
26 23. לדברי התובעת, נוכח סירובה, הנתבעת 1 לא הוסיפה לדבר על העניין והחיים המשיכו על מי
27 מנוחות, התובעת המשיכה לטפל באימה, להסיע אותה ולשמש משענת לכל צרכיה. התובעת
28 סברה שבהודעתה לאגודה כאמור יש למנוע את העברת הזכויות, ולא האמינה שהן (אמה
29 ואחותה המנוחה) תמשכנה לפעול במחשכים להעברת הזכויות במשק מבלי לגלות לה.
30
31

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

24. בחודש דצמבר 2015 נודע לתובעת במקרה משכנה כי בוצעה העברת זכויות במשק. הסתבר כי הנתבעת והמנוחה "עשו יד אחת", התעלמו מסירוב התובעת וביצעו אקט משפטי תוך דריסת זכויותיה של התובעת בחשאי. כיום הנתבעת 2 מבקשת להיכנס בנעליה של המנוחה ולהירשם כבעלת הזכויות במשק. לתובעת הסתבר כי אמה ואחותה המנוחה פעלו לשכנע את האגודה לשינוי הרישום לצורך עיוות המציאות תוך הטעייה מכוונת. לדבריה השתמשו במסמכי פשיטת הרגל שכלל לא היו רלוונטיים לאותו מועד.
25. בהתאם לכלל טענותיה מבקשת התובעת, ליתן פסק דין הצהרתי לפיו התובעת זכאית למלוא הזכויות במשק, לאחר מלוא ימיה של אמה כפועל יוצא להכריז על בטלות הרישום של הזכויות ע"ש אחייניתה.
- לחילופין, ככל שביהמ"ש יקבע כי הנתבעת 1 היתה רשאית להעביר הזכויות למנוחה, מתבקש ביהמ"ש לקבוע כי התובעת זכאית לזכות מגורים ללא תמורה עד סוף ימיה, ולזכות חכירה בלעדית על בית מגוריה באופן שיפוצל מהמשק ע"ח הנתבעות ובכפוף לפיצוי כספי.
- לחילופי חילופין, מתבקש ביהמ"ש להכריע כי התובעת זכאית לזכות מגורים בלתי הדירה לכל חייה במשק החקלאי ובבית המגורים וכן זכאית להחזר השקעותיה ולשווי זכויותיה כתוצאה מההפרה.
- לחילופי חילופי חילופין, עתרה לקבוע כי התובעת זכאית לפיצוי נוכח הפרת ההתחייבות לרבות הסתמכותה של התובעת על התחייבות ההורים כלפיה, ובכלל זה תשלום השקעותיה וזאת בסך 1,500,000 ₪ בנוסף על שווי זכות מגוריה למשך כל ימי חייה ושווי הפסד הזכויות במשק כתוצאה מההפרה.

טענות הנתבעות:

26. לטענת הנתבעות, לאחר פטירת המייסדים, האם והמנוח שיפצו את בית המייסדים ועברו להתגורר בו. שם האם מתגוררת עד היום. המנוחה ובעלה דאז, עברו להתגורר בבית הנוסף למשך כשנה, שאז נאלצו לעזוב נוכח שליחות מטעם המדינה בחו"ל.
- לדבריה, התובעת ובעלה דאז, קיבלו רשות מהנתבעת 1 ובעלה המנוח להתגורר בבית הנוסף במעמד של ברי רשות. התובעת ובעלה התגרשו לפני למעלה מ-10 שנים והתובעת מתגוררת בבית עד היום. לטענת הנתבעות, כשנה לאחר המעבר לבית הנוסף, התובעת ובעלה דאז, הביאו עו"ד בשם ר.ש. והציגו אותו כמי שיטפל בהעברת הזכויות במשק על שמם, הנתבעת 1 ובעלה סרבו והבהירו כי מעולם לא דיברו על העברת זכויות.
- הנתבעת 1 התפרנסה כמורה מאז 1968 ועד פרישתה לגמלאות, וכן עזרה בפעילות המשקית.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

27. לדבריה, טרם עברו התובעת ובעלה דאז למשק, התמקדה הפעילות המשקית (שנוהלה ע"י המנוח והנתבעת 1) בהפעלת רפת חלב, לול ביצי רבייה, ירקות ומטעים. המשק תפקד, המשפחה התפרנסה ממנו ולא היו כל בעיות כלכליות. עם מעברם למושב, הפעילות המשקית הוסבה על ידם לענף עיקרי אחד – גידול עגלים לבשר.
- האגודה העמידה לצורך העניין אשראי וחייבה בו את חשבון המנוח והנתבעת 1. כתוצאה מפעילות זו הצטבר חוב והאגודה הפסיקה מתן אשראי. זאת שעה שמחד החוב הצטבר ומאידך שיווק התוצרת נעשה באופן פרטי ולא ע"י האגודה. לו התוצרת היתה משווקת ע"י האגודה הרי שהתמורה היתה מתקבלת באגודה.
- התובעת ובעלה דאז הקימו מספר חברות בע"מ באמצעותם שיווקו את התוצרת ואף הקימו מפעל לעיבוד בשר בירושלים. בשנת 1990 לערך הופסקה הפעילות ע"י התובעת ובעלה, ומאז אין המשק פעיל באופן כלשהו ואין בו כל ציוד חקלאי.
- נטען עוד, כי התובעת ובעלה (בשנת 1990 לערך) יצרו חובות (בסך של כ- 3,000,000 ₪) שהובילו לקריסת המשק, חיסול הפעילות המשקית ויצירת חוב עתק לאגודה אותו שילמו הנתבעות.
- התובעת ובעלה חתמו על הסדר חוב עם האגודה אך לא עמדו בהתחייבות, השיק שנתנו חולל, אך התובעת לא טרחה להזכיר את העניין ולו במשפט.
28. לטענת הנתבעת, האגודה הגישה תביעה נגד הנתבעת 1, התובעת ובעלה דאז. הנתבעת 1 באמצעות בתה המנוחה ובתה ז., ניהלו מו"מ עיקש להגיע להסדר בדבר תשלום החוב. החוב לאגודה עמד ע"ס 552,000 ₪ וזאת לאחר מו"מ. לטענת הנתבעת 1 הוצע הסדר ע"ס 252,000 ₪. לדבריה מסך זה העבירה המנוחה לנתבעת 1 סך של 160,000 ₪.
29. בשנת 2003 רכשה הנתבעת 1 מכספה, דירה ע"ש התובעת ביוקנעם וזאת לאור הסכמה כי התובעת תעזוב את המשק ותעבור להתגורר בדירה. לדבריה, התובעת הפרה התחייבות זו.
30. לטענת הנתבעת, התובעת אינה חברת אגודה ואינה "בת ממשיכה", לדבריה כתוצאה מטעות היא נרשמה כחברת אגודה, אך טעות זו תוקנה עת מחקו אותה מהרשימה בשנת 2011.
- אין מסמכים בנוגע למינוי התובעת כנטען. קבלתה לא אושרה באסיפה הכללית של האגודה. הנתבעת ובעלה לא פנו בבקשה לאגודה להכיר בתובעת ובעלה דאז כבנים ממשיכים.
- התובעת צירפה לכתב התביעה את פניית הנתבעת 1 ותשובת האגודה בעניין מינוי "בת ממשיכה" ומציינת בו כי מעולם לא ביצעה מינוי מסוג זה. וכן כי התובעת ובעלה מעולם לא

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 פנו בבקשה שיכירו בהם כבנים ממשיכים. זאת ועוד, התובעת ובעלה דאז לא עונים על הגדרת
2 "בן ממשיך" כאמור בתקנות.
3
- 4 31. לטענת הנתבעות, גם לו היו מתמלאים התנאים עפ"י התקנות, הרי שלא היה בכך כדי להעניק
5 לתובעת זכויות במשק אלא רק במערכת יחסיה מול האגודה. כך גם אם יתברר כי התובעת
6 הינה חברת אגודה, אזי אין לכך כל קשר לזכויות במשק.
7
- 8 32. בהתאם להסכם החכירה, לא קיים כלל מושג של "בן ממשיך" וממילא אין תחולה
9 לקונסטרוקציה הנוגעת ל"בן ממשיך" בדבר העברת הזכויות במשק לאחר מות ההורים.
10
- 11 33. לטענת הנתבעות, צוואת האב המנוח מנחילה את כל רכושו לנתבעת 1. טענות התובעת בעניין
12 מינויה כ"בת ממשיכה" וחברת אגודה מוכחשות, למעט העובדה כי ניתנה לה רשות להתגורר
13 במעמד בר רשות בבית המגורים הנוסף, אותו היה עליה לפנות ולעבור לדירה שרכשה עבורה
14 הנתבעת 1 כאמור. טענות התובעת בדבר רצונו העז של האב המנוח כי הזכויות במשק יועברו
15 אליה מוכחשות אף לאור האמור בצוואתו.
16
- 17 34. עוד לטענת הנתבעת, מאז ההסתבכות הכלכלית של התובעת ובעלה דאז, שהובילה את המשק
18 לסיוס פעילותו, חלה התדרדרות ביחסים בין התובעת לנתבעת 1. ההסתבכות גרמה להפסקת
19 שירותים שונים שניתנו ע"י המושב: ספרייה, בריכה, צרכנייה ועוד, בנוסף מדי פעם הגיעו
20 מעקלים בגין החובות. כשנה לפני העברת הזכויות במשק, התדרדרו היחסים עוד יותר, עת
21 פנתה התובעת עם שני בניה לנתבעת 1 בבקשה לבנות בתים לבנים במשק והנתבעת דחתה
22 הבקשה, תוך שהבהירה שהזכויות במשק יועברו על ידה למנוחה.
23
- 24 35. הנתבעת 1 מבהירה כי היא עצמאית ואיננה סיעודית, בעלת רשיון נהיגה ונוהגת בעצמה, אכן
25 מדי פעם התובעת ליוותה אותה לטיפול רפואי אך זאת בדומה למה שעשו שאר ילדיה של
26 הנתבעת 1. התובעת מעולם לא הציעה עזרה בקניות או בעזרה ביתית כלשהי.
27
- 28 36. לעניין טענות התובעת למימון שיפוץ "בית המייסדים", טוענת הנתבעת 1 כי היא ובעלה עברו
29 להתגורר בו לאחר השיפוץ ביום 03/1977, תוך פינוי הבית הנוסף לטובת מגורי המנוחה ובעלה
30 שנישאו באותו חודש. התובעת ובעלה הגיעו להתגורר בבית הנוסף ב 08/78 קרי, כשנה וחצי
31 לאחר שההורים סיימו את שיפוץ בית המייסדים ועברו להתגורר בו.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 זאת ועוד, לעניין שיפוץ הבית הנוסף, בכוונת מכוון אין התובעת מפרטת, שעה שמדובר
2 בשיפוץ פנימי מינימלי בלבד, סגירת מרפסת והחלפת חלק מהריצוף בבית.
3 הרעפים על גג הבית הוחלפו ע"י התובעת בסמוך להגשת התביעה ללא רשות הנתבעת.
4
- 5 37. הנתבעת טוענת כי לא רק שהפעילות החקלאית של התובעת ובעלה לא פרנסו אותה, הם
6 הביאו את המשק אל עברי פי פחת.
7 התובעת ובעלה לא השקיעו מאומה מכספם, שכן לא היו להם כלל כספים כשעברו למשק,
8 ההשקעות הנטענות מתייחסות לענף החקלאי שניתנו כאשראי מהמושב על בסיס אשראי
9 מהאגודה תוך חיוב כרטיס במשק, לפיכך בסופו של יום גם התביעה בגין החוב הוגשה כלפי
10 הנתבעת 1.
11
- 12 38. טענות התובעת כי המשק היה זקוק לבן ממשיך, כי ההורים לא היו מסוגלים להמשיך את
13 הדרך החקלאית משוללות יסוד, הנתבעת היתה בת 52 והמנוח בן 55, צעירים ובריאים
14 והמשק תפקד.
15 המבנים במשק נבנו ע"י המנוח, והתובעת ובעלה הסבו אותם לצורך הענף החקלאי שיזמו.
16 העברת הזכויות לתובעת מעולם לא עמדה על הפרק, ולא ניתנה כל התחייבות בלתי חוזרת.
17 הפעילות העסקית של התובעת ובעלה היו קצרות מועד מסוף שנת 1978 ועד 1986 כשהאגודה
18 הפסיקה לתת אשראי.
19 טענות התובעת לעניין הפסקת האשראי נועדו לטשטש את העובדות האמתיות, והן שהאגודה
20 לא הפסיקה סתם את מתן האשראי, אלא נוכח העובדה שהתובעת ובעלה הפסיקו את השיווק
21 באמצעות האגודה ושיווקו עצמאית וכך גם התמורה הועברה ישירות אליהם.
22
- 23 39. לדברי הנתבעת – היא והמנוח לא חיו מהפעילות המשקית, הם התפרנסו מכספי פנסיה
24 וקצבאות ביטוח לאומי.
25
- 26 40. בנוגע לטענה בקשר לדירה בכרמיאל שנרכשה למנוחה, מציינת הנתבעת כי מרבית התמורה
27 לרכישה שולמה ע"י המנוחה ובעלה דאז שי כהן אשר לקחו משכנתא מבנה"פ. כך גם ביחס
28 לדירה בירושלים של האחות ז.
29
- 30 41. לעניין רכישת המגרשים למנוחה ולאחות ז., טוענת הנתבעת לעניין המנוחה כי היא רכשה
31 את הזכות מרוזן ויקטוריה ושילמה את כל התשלומים הקשורים ברכישה. לעניין הבת ז.,

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 לדבריה במסגרת תוכנית ההרחבה לכל חבר אגודה ניתנה זכות להפנות מועמד מטעמו.
2 יצוין בעניין זה כי האגודה התנתה את הפניית האחות ז. ובעלה למנהל בתשלום ע"ח החוב
3 (שיצרה התובעת). המומלצים הם ששילמו את דמי החכירה הפיתוח וכיו"ב.
4
- 5 42. לטענת הנתבעות, רכישת הדירה ביקנעם נועדה כדי לעזור לתובעת לשקם חייה לאחר
6 הגירושין, במטרה שתעזוב את המושב ותעבור לגור בדירה. התובעת המשיכה והתגוררה
7 בדירה תוך יצירת הכנסה נוספת מדמי השכירות שהשתלמו לה בעבור הדירה ביקנעם.
8 מטעמים משפחתיים וכדי להימנע מסכסוכים נמנעה הנתבעת 1 מלפעול לפינויה / סילוקה
9 מהבית הנוסף. יוער, קבלת תביעה זו, נפלה על הנתבעת כרעם ביום בהיר.
10 הנתבעת מעולם לא היתה צריכה את רשותה של התובעת כדי להעביר המשק למנוחה.
11 התובעת ידעה על העברת המשק ועל הרצון שקדם לו מספר שנים עוד קודם, הטענה כי זה
12 נעשה במחשכים אינה נכונה, וגם המנוחה נפגשה עם התובעת וסיפרה לה אודות ההעברה.
13 יצוין, כי מעמדה של התובעת בבית הנוסף הינו מעמד של "ברת רשות ללא תמורה", ועתה
14 עם נקיטת ההליך המשפטי ע"י התובעת, מבטלות בזאת הנתבעות את רשות המגורים ומוגשת
15 תביעה שכנגד לסילוק יד של התובעת מהבית ומהמשק.
16 התנהגות התובעת עולה לדברי הנתבעת 1 כדי התנהגות מחפירה.
17 לדברי הנתבעת 1 עם פתיחת תובענה זו, בטלות ומבוטלות ההצעות שהוצעו על ידה לתובעת
18 (בנספח ה' שצורף לכתב התביעה).
19
- 20 43. בסיום טענותיהם, מבקשות הנתבעות כי ככל וביהמ"ש יקבע כי על מי מהם לשלם לתובעת
21 סכום כלשהו הרי שיש לקזז כל סכום ששילמו הנתבעות לסילוק חוב האגודה, קיזוז דמי
22 השכירות שקיבלה התובעת ואת שווי דירת המגורים שנרכשה ע"י הנתבעת 1.
23
- 24 **ד. נתיבי ההכרעה:**
25
- 26 44. הטענה והסעד המרכזיים להם עתרה התובעת בתביעתה, הם כי היא מונתה "כבת ממשיכה"
27 במשק *** בכפר *** וכפועל יוצא היא תירשם ברמ"י כבעלת הזכויות בעתיד לאחר פטירת
28 הנתבעת (בשיבה טובה) ולכן גם תבוטלנה כל עסקאות ההעברה ללא תמורה בין הנתבעת 1
29 לבין בתה המנוחה ו/או כניסה הנכדה לנעלי אמה המנוחה וכמי שמקבלת הזכויות במשק
30 (ראו הפתיח והסיום של כתב התביעה המתוקן וכן הוראת סעיף 110 לכתב התביעה המתוקן
31 ועוד ראו סעיפים 1.2, 2.3.5, 2.3.7, 2.3.8, 2.8, 3.2, 3.7, 10.2 לסיכומי התובעת). בנסיבות

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלוגית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלוגית

תיק חיצוני:

1 המקרה שלפניי עלי להידרש למספר שאלות משפטיות עוד בטרם ההכרעה בשאלות עובדתיות
2 ואלו הן:
3 ראשית, האם לפי חוזה המשבצת החל על מושב כפר *** קיימת אפשרות להעביר זכויות
4 מהאם לתובעת באמצעות מינוי "בן ממשיך"?
5 שנית וככל שהתשובה על השאלה הראשונה הינה שלילית, מה דין ומעמד הטענה של התובעת
6 כי הנתבעת התחייבה התחייבות בלתי חוזרת כלפיה להעביר זכויותיה במשק לאחר פטירתה?
7 לאחר בחינת השאלות המשפטיות המקדמיות נידרש לשאלות שבעובדה ונבחן האם אכן
8 ניתנה לתובעת התחייבות בלתי חוזרת בדבר העברת הזכויות במשק לאחר שיבה טובה של
9 אמה ומה מעמדה של התובעת במקרקעין?

10

11 **ה. העברת זכויות עתידיות במשק חקלאי מהורים לילד באמצעות מינוי בן ממשיך:**

12

13 45. "בן ממשיך" הינו מוסד ומכשיר משפטי שנועד להסדיר להעברת זכויות במשקים חקלאיים
14 **בחלק ממושבי ישראל** מהורים למי מילדיהם. על פי ההסדר, ככל שחוזה המשבצת (החוזה
15 שנכרת בין רשות מקרקעי ישראל לבין ועד האגודה השיתופית המנהלת אדמות המושב)
16 מאפשר העברת זכויות לאחר פטירת בעל זכויות השימוש במשק למי מילדיו ונערך הליך של
17 בחירה, רישום ואישור של המינוי על ידי הגורמים המיישבים, הרי שניתן לרשום "מעין
18 הערה" בפנקסי רמ"י אודות המינוי וכפועל יוצא, לאחר פטירת בעלי הזכויות במשק
19 החקלאי יועברו זכויות השימוש של "ההורים" לאותו "בן ממשיך" שנבחר על ידם.

20

21 46. ברוב פסקי הדין ההתייחסות להעברת זכויות במשק החקלאי באמצעות מינוי בן ממשיך
22 הייתה התייחסות לפי דיני המתנה (ראו ע"א 1108/98 **מדעי נ' מדעי** פ"ד נד(4) 385 (2000);
23 בע"מ 3606/17 **פלוגי נ' פלוגי** [פורסם בנבו] (23/10/2017); ע"א 3220/10 **כהן נ' חדד** [פורסם
24 בנבו] (28/8/2012); בע"מ 4986/17 פלוגית נ' פלוגי [פורסם בנבו] (31/8/2017); עמ"ש (מחוזי
25 מרכז) 62373-11-15 **ר.י. נ' א.י.** [פורסם בנבו] (22/7/2016).

26

27 47. בהקשר זה של יחסי מתנה נפסק עוד כי במתנה מסוג זה בוחרים ההורים את הבן שרכושם
28 יעבור אליו לאחר פטירתו, ובצידה של מתנה זו קיימת אצל הצד הנותן ציפייה, לפיה המקבל
29 – "הבן הממשיך" יגור עם ההורים, ידאג לצרכיהם ולצרכי המשק גם יחד, במטרה שההורה
30 הנותן יוכל ליהנות מפירות המשק **עד מלאות שנותיו** (בע"מ 3996/12 **פלוגי ואח' נ' פלוגית**
31 **ואח'** [פורסם בנבו]. אותה ציפייה של ההורה מבנו/בתו מקבלי המתנה, היא בלבו של ההסכם
32 ואין מדובר ביצירה שיפוטית של תנאי מכללא מנסיבה חיצונית כזו או אחרת אלא ממהות

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 מוסד הבן הממשיך. מועד התגבשות המתנה והשלמתה יבחן על פי הוראות החוק ובחינת
 2 נסיבות העניין והאמור במסמכי ההתקשרות המקימים את זכותו של המעביר, דוגמת החוזה
 3 המשולש, תקנון האגודה וכיו"ב.
- 4
 5 רבות דובר בפסיקה ובספרות על כך שההסדר המשפטי של אדמות המושבים בארץ אינו אחד .48
 6 והוא משתנה ממושב למושב ובהתאם לו משתנות זכויותיהם של חברי המושבים במשקם.
 7 לרוב משתקף ההסדר המשפטי הנוגע למקרקעין אלו בחוזה המשבצת שנחתם בין האגודה או
 8 ועד המושב לגורמים המיישבים. לעיתים עסקין בחוזה *תלת צדדי* שנערך בין מנהל מקרקעי
 9 ישראל, הסוכנות היהודית והאגודה ולעיתים *בחוזה דו צדדי* שהצדדים לו הם האגודה ורמ"י
 10 בלבד (ע"א 5136/91 קוגלמס נ' קוגלמס [פורסם בנבו] (1995); ע"א 2836/90 בצר נ' צילביץ
 11 [פורסם בנבו] (1992); ע"א 3836/93 ברמלי נ' ברמלי [פורסם בנבו] (1996); עמ"ש (מחוזי
 12 מרכז) 62373-11-15 ר.י. נ' א.י. [פורסם בנבו] (22/7/2016); ס. אוטולונגי "ההסדרים
 13 המשפטיים בנוגע לירושת משק עובדים" *עיוני משפט ט'* (התשמ"ג – התשמ"ד) 469).
- 14
 15 הפסיקה עקבית ביחס לכך שהמקור הנורמטיבי הראשון במעלה לבחינת אפשרות העברת .49
 16 זכויות במשק חקלאי במושב מקורה במסמכי היסוד ובחוזים שבין הגורמים המיישבים לבין
 17 בעל זכות השימוש במשק (ראו בע"מ 1813/18 פלוני נ' פלוני, [פורסם בנבו] (23/6/2019)). בית
 18 המשפט העליון פסק כי ברשות בקרקע רשאי להעביר את זכותו בה *כפוף להסכם הרישיון*,
 19 ואת תנאי ההעברה יש לבחון בכל מקרה לגופו (ע"א 103/88 אזולאי נ' אזולאי, פ"ד מה(1)
 20 477, 481 (1991); ע"א 633/82 לוקוב נ' מגדל, פ"ד מג (1) 397, 407 (1985)). הסכם הרישיון
 21 במקרקעין הוא כמעט תמיד "חוזה המשבצת", קרי אותו חוזה שנכרת בין רמ"י לבין ועד
 22 האגודה, בין אם במישרין ובין אם באמצעות צד נוסף כגון הסוכנות היהודית. חוזה זה הוא
 23 המאפשר להעביר זכות שימוש בקרקע בתנאים שמפורטים בו (ראו ע"א 8021/03 אלישע נ'
 24 אלישע, פ"ד נט(3) 337, 346 (2004)).
- 25
 26 ביטוי וביאור לגישה זו של הפסיקה הובא באופן מפורט בהלכת ע"א 1662/99 חיים נ' חיים .50
 27 פ"ד נו(6) 295 (2002) על ידי דעת המיעוט של השופטת פרוקצ'יה במספר מובאות שראוי
 28 להביאן כפי שנרשמו במקור:
- 29 *"המקור המשפטי להכרעה בשאלת מעמדו של אליהו כבן ממשיך כלפי*
 30 *המוסדות המיישבים מצוי בהסכם המשולש, אשר נחתם מעת לעת בין*
 31 *המינהל כמשכיר לבין הסוכנות כגורם מיישב ("שוכרת") ולבין האגודה*
 32 *השיתופית כבת-רשות של הגורם המיישב. הסכם זה מגדיר את מערכת*
 33 *היחסים בין גורמים אלה בינם לבין עצמם ובינם לבין חבר האגודה"*

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

1

2

היא הוסיפה והסבירה את מערכת היחסים וטיב הזכות שבידי "בעל הנחלה":

3

4

"מערכת היחסים המשפטית בין גורמי המינהל, הסוכנות, האגודה וחבר

5

האגודה בנויה על התשתית הזו: הקרקע היא קרקע מדינה המנוהלת

6

בידי המינהל, המשכיר אותה לסוכנות היהודית בתורת גורם מיישב.

7

הסוכנות מצדה מעניקה רשות שימוש במשבצת קרקע לאגודה

8

השיתופית, והאגודה כבת-רשות מעניקה רשות שימוש לחבר אגודה

9

בנחלה. מעמד חבר האגודה הוא כבר-רשות. ההלכה הפסוקה הגדירה

10

זכות זו כזכות אישית שאינה קניינית, אשר אופייה וגדריה נקבעים

11

בהתאם להסכמת הצדדים בהסכם הרישיון. הסכם הרישיון לצורך

12

ענייננו הוא "ההסכם המשולש" המגדיר, בין היתר, את תנאי הרישיון

13

המחייבים את חבר האגודה. על-פי הסכם זה, אף שרשות השימוש היא

14

זכות אישית, היא עבירה בכפוף לתנאי ההסכמה בין מעניק הזכות

15

למקבל זכות השימוש. יוצא מכך, כי בר-רשות רשאי לעשות דיספוזיציה

16

בזכותו – הכול בכפוף להסכמת הצדדים בעת יצירת הרישיון, ו"א...אף

17

שביסודה זכות השימוש היא זכות אישית, דבר עבירותה והתנאים

18

לעבירותה ניתנים להסכמה בין מקבל השימוש ומעניק השימוש, ולכן יש

19

לבדוק כל מקרה לגופו" (ע"א 1662/99 חיים נ' חיים פ"ד נו(6), 295,

20

314 (2002));

21

22

ובהמשך הסבירה את מגבלת העבירות של הנחלה בשים לב לתנאי הסכם המשבצת:

23

24

"על רקע המדיניות האמורה והצורך להגשימה הורתה ההלכה הפסוקה

25

זה שנים כי העברת זכות בנחלה בין בחיים ובין לאחר פטירת חבר

26

האגודה, שלא בהתאם לתנאים המפורטים בהסכם המשולש, אינה בת-

27

תוקף כלפי המוסדות המיישבים (פרשת ברמלי [1]; ע"א 390/85 הנ"ל [10]).

28

הטעם לדבר הוא כי "הזכויות הוקנו לאגודה המיישבת, כשזו מוסמכת

29

להעביר לחברה בהגבלות מפורשות על עבירותה, ובתנאי שהן לא ייכללו

30

בעיזבונו של החבר. לאגודה המיישבת ולחברה המתיישבים אין עז

31

ממה שניתן להם בהסכם המשולש" (השופוט בניש בפרשת ברמלי [1],

32

בעמ' 872). (שם בעמ' 318 לפסק הדין);

33

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

1 לגישתה, אי מתן אפשרות להעברת זכויות אלא על פי הנקוב והקבוע בהסכמי המשבצת
2 מהווה מחסום השולל אפשרות להעברת הזכות שלא על פי תנאי ההסכם:

3
4 *"אופיין של ההגבלות על עבירות זכות השימוש בנחלה על-פי ההסכם*
5 *המשולש מעידות על כוונת בעלי ההסכם לשלול את עבירות הזכות מקום*
6 *שלא ניתנו אישורי המוסדות המיישבים. שלילה זו חלה הן במערכת*
7 *החיצונית החולשת על היחסים שבין המוסדות המיישבים לחבר*
8 *האגודה, והן במערכת הפנימית, הנוגעת ליחסים שבין חבר האגודה*
9 *המבקש להמחות את זכותו לאחר. במקרה שלפנינו שלילת העבירות חלה*
10 *הן ביחסים שבין האם למוסדות המיישבים והן ביחסים הפנימיים שבין*
11 *האם, אליה וחזקיהו. מסקנה זו נלמדת ממטרות ההגבלות על העבירות,*
12 *מהנסיבות שעל רקען נתגבשו ומאופן ניסוחן בהסכם המשולש" (עמ' 326*
13 *לפסק הדין).*

14
15 ולבסוף קבעה כי מגבלת העבירות האמורה לעיל היא בבחינת עובדה ידועה בציבור ולא ניתן
16 לטעון כי הדבר היה בגדר סוד או תנאי הנסתר מידיעת הצדדים:

17
18 *"... (ב) ההגבלה על עבירות הזכות בענייננו אינה בבחינת סוד*
19 *השמור מפני נעבר הזכות. מדובר במדיניות מוסדות מיישבים לגבי נחלות*
20 *חקלאיות בכל רחבי המדינה, המוחלת זה דורות רבים, ואשר עיקריה*
21 *מצויים בידיעת הרבים. על-כן סביר להניח כי נעבר הזכות בנחלה מודע*
22 *דרך כלל לצורך באישור המוסדות המיישבים להעברה. הדבר אמור הן*
23 *לגבי בן משפחה של חבר אגודה והן לגבי צדדים שלישיים, בהיות*
24 *המדיניות האמורה מצויה במידה רבה בתודעת הציבור. " (עמ' 329-328*
25 *לפסק הדין).*

26
27 51. אלא שמה שנראה היה לפני כעשור כחומה בצורה של הפסיקה כנגד אפשרות הכרה
28 בהתחייבויות ונסיונות העברת זכויות שלא לפי הסכם המשבצת הפך לחומה עם בקיעים
29 מסויימים; הפסיקה (כבר החל בהלכת חיים נ' חיים לעיל) פיתחה את המשפט ולא התקבעה
30 במבחן מערכת היחסים החיצונית בלבד, קרי בשאלת הגבלת העבירות של זכות בר הרשות
31 במשק החקלאי לאחר על פי הסכמי המשבצת גרידה. הפסיקה הציעה לבחון את מערכות
32 היחסים הנוגעות להתחייבויות להעברת זכויות במשק חקלאי בשני מעגלים: **מעגל מערכת**

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 היחסים הפנים משפחתית ומעגל מערכת היחסים החיצונית מול המוסדות והגורמים
2 המיישבים.
3
4 .52 השופט שטרסברג כהן (בהלכת חיים) הייתה הראשונה להבחין בין המערכת ההסכמית
5 הפנים משפחתית לבין המערכת ההסכמית החיצונית. במסגרת פסק דינה, קבעה כי
6 התחייבות האם כלפי אחד מילדיה (אליהו) כללה במפורש ומכללא את הצורך באישור
7 המוסדות המיישבים וזה לא ניתן ולכן ההסכם אינו ניתן לאכיפה. למרות זאת היא סבורה
8 שלהסכמים שנדונו באותו עניין הייתה נפקות משפטית בתוך מערכת היחסים הפנימיים
9 המשפחתית וזאת על יסוד שני נימוקים: האחד הוא שלא היה בהסכם המשבצת הגבלה
10 ברורה האוסרת על המחאת הזכות לאחר ללא הסכמת הגורמים והמוסדות המיישבים
11 והקובעת כי ללא אישור כאמור המחאת הזכות תהיה חסרת תוקף. השני, מבוסס על שיקולי
12 צדק והוא כונה 'ההשתק השיפוטי, מניעות ותם לב' שלא מאפשרים לבן משפחה להתכחש
13 ולפעול בניגוד למצגים והתחייבויות קודמות (ראו: ע"א 1662/99 חיים נ' חיים פ"ד נו(6), 295,
14 338-344 (2002) ולעמדה דומה ראו עמדת השופט ריבלין בע"א 7139/99 אלוני נ' ארז פ"ד
15 נח(4) 27, 48 (2004)).
16
17 הנשיא ברק כתוארו אז, הצטרף לגישת השופט שטרסברג כהן מנימוק אחר. לגבי דידו
18 ובהיעדר טעמים מיוחדים יש להבחין בין מערכת היחסים החוזית וההתחייבות החוזית שזו
19 בדרך כלל צריכה להיות תקפה ומוגנת על ידי המשפט מקום שהוכח כי אכן נעשתה (גם אם
20 בניגוד להסכם בין המעביר לבין בעל הזכות). אך מצד שני, באם קיימת הגבלה על עבירות
21 הזכויות, הצד הנפגע לא יוכל לעתור לאכיפת ההתחייבות או החוזה אלא לסעדים ותרופות
22 אחרות שאינן אכיפה (כגון פיצויים) (וראו הלכת חיים לעיל בעמ' 348-349).
23
24 .53 גישת שופטי הרוב בהלכת חיים נ' חיים לעיל למעשה יצרה הפרדה דיכוטומית בין מעגלי
25 מערכות היחסים והזכויות: במישור היחסים הפנים משפחתי ניתן להגיע לתוצאות סותרות
26 ממישור היחסים החיצוני מול הגורמים המיישבים. כך למשל נקבע בדעת הרוב, כי הסכם
27 פנים משפחתי הוא תקף בין בני המשפחה ויכול להקים או לבסס תרופות של פיצויים חוזיים
28 או מניעות מלטעון לבטלותו אך זאת בין בני המשפחה לבין עצמם בלבד ואילו במישור
29 היחסים החיצוני אותו הסכם פנים משפחתי לא יהיה בר אכיפה בשל מגבלת העבירות של
30 הסכם המשבצת.
31
32

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

54. לאחר ההבחנה בין שני מעגלי מערכות היחסים (פנים משפחתית וחיצונית) שנקבעו בהלכת חיים, וההפרדה ביניהם נמצאו בהלכה הפסוקה סימנים לקירוב והשקה של שני המעגלים לשם יצירת הרמוניה תוצאתית. כלומר במקרים מסוימים הכירה הפסיקה במערכת היחסים הפנים משפחתית ובהסכמים הפנימיים כמתיישבים ואולי אף גוברים על ההגבלות של מערכת היחסים החיצונית (מעשית, גם אם לא מבחינה רטורית). ניתן לתאר את התהליך האמור במספר דוגמאות מהעת האחרונה:
- 7
- 54.1. בבע"מ 7861/17 פלוני נ' פלונית [פורסם בנבו] (18/11/2018) נקבע כי ברשות יכול לצוות בצוואתו זוכה/יורש שהוא בן משפחה והזכויות במשק יועברו לאותו זוכה, לא במישרין מכוח חוק הירושה, כי אם מכוח פרשנות סעיף 20(ה)1 להסכם המשבצת וכיבוד רצון המצווה.
- 54.2. הפסיקה בבע"מ 7861/17 לא פתרה את הבעייתיות השכיחה של מקרים בהם בעלי משקים חקלאיים ערכו צוואות ובהן ציוו את זכויות השימוש שלהם במשק החקלאי ליותר מיורש אחד או ציוו על מכירת הנחלה וחלוקת התמורה בין מספר יורשים (דבר שעלול להוביל לפיצול הנחלה בניגוד למדיניות מועצת מקרקעי ישראל בכל הנוגע למשקים חקלאיים).
- גם סוגייה זו נפתרה חלקית לאחרונה בפסק הדין שניתן בבע"מ 1813/18 פלוני נ' פלוני [פורסם בנבו] (23/6/2019) במובן זה שנקבע כי הוראת סעיף 19(ג)4 להסכם משבצת איננה שוללת מבר הרשות לצוות בצוואתו את מסירת זכויות השימוש שלו גם בדרך של מכירה וחלוקת התמורה בין מוטבי הצוואה בכפוף לכך שלא יגרע המהלך מזכויות בן זוג ולא יביא לפיצול הנחלה.
- 54.3. המהלך המשלים הנוסף היה הכרה של בתי המשפט במוסד "המתנה המתפתחת או הדו שלבית" במקרה שבו בן בונה את ביתו במשק של ההורים על יסוד התחייבותם למנותו כבן ממשיך ולאחר מכן ההורה חוזר בו מהתחייבותו. במקרה שכזה קבע בית משפט מחוזי במחוז מרכז כי מדובר במתנה דו שלבית: השלב הראשון הוא שלב שבו ההורים העניקו זכות לבן לבנות בית והוא מימש זכות זו ובנה. בכך הסתיים שלב ראשון של המתנה. השלב השני הוא שלב העברת הזכויות בכלל המשק על שם הבן הממשיך וזכות זו מתגבשת רק לאחר פטירה ומהתחייבות זו, מצא בית המשפט שההורה רשאי לחזור בו. כפועל יוצא נקבע שההורה רשאי לחזור בו ממינוי בן ממשיך ולמכור את המשק אך זאת בכפוף לזכותו של הבן בבית שבנה בנחלה. לעניות

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 דעתי, בכך למעשה הועדפה עסקת המתנה (הפנים משפחתית) על פני מגבלת העבירות
2 ואף מגבלת אי פיצול הנחלה (במערכת היחסים החיצונית) וראו עמ"ש (מחוזי מרכז)
3 62373-11-15 ר.י. נ' א.י. [פורסם בנבו] (22/7/2016).
4
5 55. מסקירת הפסיקה נראה כי אף כיום, חרף 'הבקיעים' האמורים, נדירים המקרים של קביעת
6 הסדר משפטי פנים משפחתי המנוגד למגבלת העבירות החיצונית שמקורה בהסכם המשבצת.
7 כמו-כן, המחלוקת לעניין היקף וטיב הזכות שבידי בעלי משק חקלאי (זכות אובליגטורית או
8 זכות מעין קניינית או זכות קניינית) בעינה עומדת ועדיין אין בה הכרעה (ראו להמחשה הדיון
9 בפסק הדין בע"א 7139/99 אלוני נ' ארד פ"ד נח(4) 27, 48 (2004)).
10 שאלה זו חשובה בפרט בהקשר לשאלת העברת הזכות באמצעות הסכמי מתנה ולאור חוק
11 המתנה שכן כאשר המתנה היא זכות במקרקעין, לא יראוה ככנס שהוקנה במתנה מוגמרת,
12 עד שתירשם הזכות על שם מקבל המתנה במרשם המקרקעין. ברם, כאשר המתנה היא זכות
13 אובליגטורית ביחס למקרקעין, די "במסירתה" לידי המקבל כדי להקנותה לו ולעתים די
14 באישור צד שלישי בדבר הקניית המתנה כדי שייקבע כי המתנה מוגמרת (שאז לא יכול הנותן
15 לחזור בו) וראו בהקשר זה בע"מ 445/05 איזמן נ' מחלב [פורסם בנבו] (2/8/2006) ועוד ראו
16 החלט דיני התיישנות כאילו הייתה זו זכות במקרקעין בפסקי הדין שניתנו בבית המשפט
17 המחוזי בחיפה ברמ"ש (חי) 4867-02-15 ד.ש. נ' ל.ה. [פורסם בנבו] (8.6.2015) ובעמ"ש (חי)
18 60154-01-18 י.י. נ' א.ש.י. [פורסם בנבו] (12/12/18).
19
20 מכל מקום הדעה הרווחת היא כי לצורך ביצוע כל הסכם או עסקה במקרקעי הציבור (לרבות
21 משק חקלאי) יש צורך בקבלת אישור מראש ובכתב של רמ"י כאשר אם לא ניתן האישור
22 האמור וגם אם לא ניתן לאכוף ההתחייבות כלפי צד ג' כגון רמ"י, עדיין אין בכך כדי לפגוע
23 בחיוב שבין הצדדים עצמם (גישת השופט אנגלרד בע"א 1108/98 מדעי נ' מדעי פ"ד נד(4) 385,
24 גישת השופט רובינשטיין בע"מ 445/05 איזמן נ' מחלב [פורסם בנבו] (2/8/2006) וגישת
25 השופטים שטרסברג כהן וברק בהלכת חיים נ' חיים לעיל).
26 זאת ועוד, בכל המקרים שנדונו בפסיקה לעיל (להבדיל מהמקרה שלפניי) ההתחייבויות של
27 ההורים היו בכתב ודרישת הכתב נתפסה כדרישה חיונית בנסיבות העניין. במקרה שלפניי אין
28 חולק ואין ספק כי אין התחייבות או מסמך בכתב מצד ההורים.
29
30
31
32

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 **מסגרת היחסים החיצונית:**
- 2 **סיווג הזכויות, חוזה המשבצת החל בכפר *** ותחולת מוסד "בן ממשיך"**
- 3
- 4 56. מערכת היחסים המתווה את ההתייחסות המשפטית בין הגורמים המיישבים שהם רשות
- 5 מקרקעי ישראל, ועד האגודה השיתופית כפר *** וחברת האגודה (הנתבעת), מושתתת על הסכם
- 6 המשבצת שנחתם בין הצדדים. ההסכם מעגן את מערכת היחסים בין הגורמים המיישבים לחבר
- 7 האגודה (וגם בינם לבין עצמם). הפסיקה קבעה כי הזכות הזו היא זכות חוזית שאינה קניינית,
- 8 אשר אופייה ותנאיה נקבעים בהתאם לחוזה שנחתם בין הצדדים, אשר בין השאר מחייבים את
- 9 חבר האגודה. הסכם זה מתחדש מעת לעת, ומהווה את המקור לזכויות ההורים במשק, ומגדיר
- 10 את מעמדו של כל אחד מהצדדים, ואת זכויות חברי האגודה בנחלות. כאשר קיים הסכם מסוג
- 11 זה, בד"כ ישנם תנאים מוגדרים בו בנוגע להעברת זכויות בנחלה או חלק ממנה. זאת ועוד, לרב
- 12 ישנה גם הפרדה בין סוג ההעברה: בחיים או לאחר פטירה.
- 13
- 14 57. בענייננו, הנתבעת 1 צירפה לתצהיר המשלים מטעמה (מה גם שהעניין עלה כבר בחקירות
- 15 העדים בדיוני ההוכחות), חוזה חכירה שצורף כנספח 2 לתצהיר, ממנו עולה כי מדובר **בחוזה**
- 16 **משבצת דו צדדי**, בין רשות מקרקעי ישראל לבין האגודה השיתופית בכפר *** (להלן: **ההסכם**
- 17 **הדו צדדי**). הנתבעת 1 הגישה תעודת עובד ציבור מטעם הגב' איריס ורד, ראש צוות שימושים
- 18 חקלאיים במרחב העסקי במחוז צפון של רשות מקרקעי ישראל (צורף כנספח לתצהיר התשובה
- 19 מטעם נתבעת 1). מתעודה זו עולה כי בהתאם לרישומים הקיימים ברמ"י האגודה השיתופית
- 20 של מושב העובדים כפר *** , **לא היתה "יישוב סוכנותי" ועל כן לא נכרת הסכם תלת צדדי עם**
- 21 **הסוכנות שלה למעשה אין כל מעמד** בעניין הסדרת וניהול הזכויות במקרקעי המושב. חוזה
- 22 המשבצת שנחתם הוא חוזה משבצת דו צדדי בלבד. בחוזה שכזה הצדדים הם רמ"י וועד
- 23 האגו"ש של כפר ***. ועוד נרשם באותה תעודה, כי "במצב דברים בו קיים הסכם דו צדדי בלבד
- 24 בין האגודה לרשות אין אפשרות לרשום זכויות בנחלה ע"ש מי שהוכרז ע"י הוריו כ**בן ממשיך**,
- 25 **היות והמוסד הבן הממשיך אינו קיים בחוזה דו צדדי**". עוד עולה מתעודת עובד הציבור, כי
- 26 עפ"י נוהלי רמ"י רישום זכויות בנחלה ע"ש בן ממשיך אפשרי רק במקרה בהם קיים באותו
- 27 מועד חוזה תלת צדדי בין האגודה רמ"י והסוכנות היהודית, ומינויו של הבן הממשיך אושר ע"י
- 28 הסוכנות היהודית באותה עת. תנאים אלה אינם מתקיימים בנסיבות המקרה שלפניי.
- 29
- 30
- 31 58. בית המשפט ביקש לברר עניין זה כבר בפתח ישיבת ההוכחות מיום 21/6/2016 בפנייה אל ב"כ
- 32 התובעת בשאלה היכן רשום מוסד בן ממשיך בחוזה החכירה, והמענה היה זה:

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

1 **"אנו לא טוענים לפסק דין הצהרתי למינוי בן ממשיד אלא להתחייבות**

2 **בלתי חוזרת של האם והאב המנוח להעניק המשק לתובעת".**

3 ולמרות האמור והנטען לפרוטוקול בעל פה באותו דיון הרי שגם בכתב התביעה המתוקן וגם

4 בדיונים אחרים ובסיכומים עמדה גם עמדה התובעת על טענה זו, למרות שלכתחילה היה ידוע

5 כי המושג "בן ממשיד" לא מופיע כלל בהסכם.

6
7 גם עד התובעת מר ש. א., בעדותו בדיון מיום 17/03/2019 העיד בעניין:

8 **"ש. אתה בסעיף 5 לתצהירך מציין ששימשת כיו"ר האגודה. כמה שנים**

9 **שימשת כחבר הנהלה?**

10 **ת. זה היה בפעמיים, אבל באותן השנים,**

11 **ש. היית חבר הנהלה?**

12 **ת. כן. וגם. לא היתה שם הפרדה אז הייתי יו"ר האגודה ומרכז**

13 **משק.**

14 **ש. וגם גזבר?**

15 **ת. כן. הייתי גזבר וחבר הנהלה.**

16 **ש. במסגרת הפעילות כחבר הנהלה אתה מכיר את חוזה המשבצת בין**

17 **כפר *** למקרקעין ישראל**

18 **ת. בשנים ההם לא היתה מודעות עמוקה בכל הנושא הזה, ידעתי וידענו**

19 **שאנו נמצאים בחוזה חכירה**

20 **ש. שאלתי אם אתה מכיר את חוזה המשבצת שמתחשב מעת לעת בין**

21 **האגודה למנהל**

22 **ת. מכיר אותו אבל לא את פרטיו. יודע שיש חוזה כזה אבל לא**

23 **התעמקתי בו.**

24 **ש. זה חוזה דו צדדי בין האגודה לבין המנהל**

25 **ת. נכון**

26 **ש. כפר *** לא היה ישוב סוכנותי.**

27 **ת. נכון.**

28 **ש. הווה אומר שהסוכנות לא היה מעולם צד לחוזה המשבצת הזאת?**

29 **ת. לא היתה**

30 **ש. נכון שאין שם מושג של בן ממשיד**

31 **ת. אני יודע שאין".**

32
33 **60. התובעת הביאה את עדיה שיעידו לעניין העברת המשק ל"בן ממשיד", בחקירתם עלה כי לא**

34 **ידוע למי מהם איך באמת עבר המשק או לחילופין ידוע כי הוא ניתן במתנה עוד בחיי**

35 **ההורים. עמדת הנתבעות בסיכומיהן המשלימים בהקשר זה מתקבלת במלואה.**

36
37 **עד התובעת, מר ג. (פרוטוקול 17/03/2019 עמ' 8):**

38 **"ש. היא רכשה את הזכויות או קיבלה במתנה מהוריה?**

39 **ת. קיבלה מתנה מהוריה".**

40 **וגם (בעמוד 10):**

41 **"ש. כשאתה מתכוון לבן ממשיד אתה מתכוון שזה בנושא אשראים ולא**

42 **העברת זכויות בפועל בנחלה לאותו בן ממשיד?**

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 אני מתכוון לאיך שאגודה בתוך חבר בעל תפקיד בהנהלה כאשר
2 הורים מציגים את בקשתם למינוי זוג זה או אחר לבנים ממשיכים
3 מה משמעות האגודה לאותם בנים מבחינת זכויות חברתיות
4 וכלכליות.
5 אתה מתכוון למישור יחסים בין ההורים לאגודה.
6 כן. לזוג צעיר שנכנס לפעילות חקלאית.
7 אם ככה יכול להיות מצב שיש בנים שעובדים במשק, שהאגודה
8 התייחסה כבנים ממשיכים אבל בפועל ההורים מעבירים את
9 הזכויות לבן אחר.
10 יכול להיות. "
11
12 אתה הסברת קודם שהמינוי של הבן הממשיך הוא במערכת היחסים
13 שבין ההורים והבן הממשיך לאגודה ואין לו קשר לזכויות הקנייניות
14 במשק. אני מפנה אותך לסעיף 8 לתצהירך, ואתה מסכים איתי
15 שלאור מה שאמרת קודם, שהסיפא של התצהיר שלך לא נכון?
16 למה לא נכון?
17 תסביר.
18 כשהורים מזמינים אני אומר במפורש מזמינים זוג צעיר להיות בנים
19 ממשיכים, זה הכוונה גם שבערוב ימיהם יעבירו להם את מלוא
20 הזכויות במשק. ברוב המשקים כחלק מהמשקים, התהליך מתבצע
21 סמוך לאותו מועד בחלק המשקים ההליך אחרי 120 מתבצע, בצווי
22 ירושה או בגיל מבוגר, זה שיקול לגיטימי של ההורים וכל אחד
23 בהתאם לתפיסת עולמו אבל ראינו תוצאות שונות, יש כאלה
24 שהעבירו תכף עם קבלת הבן הממשיך הצהרת כוונות העבירו את
25 הזכויות ויש כאלה עד סוף ימיהם, כולל 120.
26 הכוונה ההורים העבירו במתנה את המשק.
27 **איזה סידור עשו לא יודע. אני מניח שזה מתנה.** כל אחד עשה את
28 הדרך איך להעביר. אם ההליך נעשה זה נעשה ברישום בטאבו
29 ובמנהל.
30 צווי ירושה אתה מתכוון כאשר ההורים בעלי הזכויות הותירו צוואה
31 ששם מורשים לאותו בן.
32 כן".
33
- 34 61. אגב דברים אלה יש לציין כי מלשון סעיף 19(ג) (7) להסכם עולה כי אם עד למועד חתימת
35 הסכם המשבצת נמסרה התחייבות או אישור של הסוכנות היהודית בדבר מסירת זכויות
36 השימוש לאחר הפטירה של חבר האגודה לאחד מילדיו יימסרו הזכויות לאחר פטירתו לאותו
37 ילד לפי ההתחייבות. אלא שאין חולק כי אין בנסיבות העניין שלפניי כל התחייבות כאמור
38 בכתב שנמסרה לסוכנות ולמעשה מעולם לא הייתה הסוכנות גורם מיישב של כפר *** (ראו
39 גם סעיף 6א' לתצהיר צ.י. שהיה בועד האגודה). הוספת סעיף זה לחוזה המשבצת היא לפיכך
40 חלק מהיות ההסכם משבצת אחיד שנוהגת רמ"י לכרות עם אגודות שיתופיות (בין אם
41 הסוכנות הייתה גורם מיישב ביחס לאותה אגודה ובין אם לאו).
42
- 43 62. מהאמור לעיל, גם בהתאם לקבוע בפסיקה וגם בהתאם הסכם הדו צדדי הקיים במושב, וגם
44 עמדות עדיה של התובעת, ברי כי טענת "בן ממשיך" אין לה במה להיאחז וביחס למושב כפר
45 *** אין אפשרות להעביר זכויות לאחר פטירה באמצעות המוסד "מינוי בן ממשיך" ולפחות

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 לא עלה בידי התובעת להוכיח כי ניתן ו/או כי הועברו בעבר זכויות במשקים חקלאיים במושב
2 כפר *** באמצעות מינוי בן ממשיך.
3
- 4 .63 ומה באשר להעברה בחיים? בהקשר זה חלה הוראת סעיף 19(ב) להסכם הדו צדדי מיום
5 16/1/2016 בו נרשם "נאסר על חבר אגודה להעביר ו/או למסור לאחר את זכויות השימוש
6 שלו במשקו לרבות בית המגורים, אלא אם קיבל לכך הסכמת המשכירה בכתב ומראש.
7 ובתנאי נוסף שהמציא גם הסכמת האגודה לכך. העברה ו/או מסירת זכויות השימוש כאמור
8 דינה כדין העברת זכות חכירה לעניין חובת תשלום דמי הסכמה".
9
- 10 ז. הכרעה לעניין מערכת היחסים הפנים משפחתית :
- 11 .64 עד כאן לעניין מערכת היחסים החיצונית בין הצדדים לבין האגודה ורמ"י וברור לפיה שלא
12 יכולה התובעת לזכות בסעד של אכיפת התחייבותה של אמה כלפיה אפילו אם תוכיח קיומה
13 של התחייבות שכזו. יחד עם זאת ובמסגרת מערכת היחסים הפנים משפחתית, וככל שתוכח
14 שאכן הייתה התחייבות שכזו שכן היא עשויה להקים לתובעת סעדים אחרים וחליפיים שהיא
15 תבעה ועתרה להם בכתב התביעה.
16
17
- 18 .65 ביחס לשאלה העובדתית האמורה לעיל שוכנעתי כי התובעת הוכיחה קיומה של התחייבות
19 של התובעת כלפיה וכי בעקבות אותה התחייבות נוצרה בקרבה ציפייה לגיטימית לקבל את
20 הזכויות במשק לאחר 120 שנות חייה של אמה. עם זאת, סבורני כי לא מדובר בהתחייבות
21 בלתי חוזרת וכי התובעת רשאית לחזור בה מהתחייבותה זו ביחס למשק בכללותו (שהיא
22 התחייבות עתידית שאמורה להתממש לאחר פטירתה) אך לא ביחס לדירה שבה גרה ועושה
23 התובעת שימוש, כאשר ביחס לדירה זו המתנה כבר הסתיימה.
24
- 25 .66 ראשית ועוד טרם דיון בקיומה של התחייבות או היעדרה, סבורני כי גם ללא התחייבות
26 כאמור, עצם מגוריה של התובעת בדירה במשק משך תקופה של 42 שנים ברציפות יצרה
27 פלוניות והסתמכות ומעמד של בר רשות מכללא. כידוע, יצירת הרישיון אינה דורשת חוזה
28 מפורש, אלא יכולה להילמד מכללא גם מהתנהגות בעל המקרקעין או משתיקתו ואי
29 התנגדותו לשימוש, אשר מלמדים על הסכמה לשימוש במקרקעין ויצירת השתק (ראו: ע"א
30 496/89 אל קאלאב נ' אוניברסיטת בן גוריון, פ"ד מה(4) 343, 350 (1991)).
- 31 .67 כאשר מתעוררת בפני בית המשפט טענה בדבר ביטול רישיון במקרקעין, ומתבקש סילוק ידו
32 של בעל הרישיון מהמקרקעין עקב כך, על בית המשפט לבחון, על-פי נסיבות המקרה, אם

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 יהיה זה מן הצדק לאפשר לבעל המקרקעין לבטל את הרישיון ואם יש מקום להתנות את
 2 הביטול בתנאים. לעניין זה יתחשב בית-המשפט, בין היתר, בכוונת הצדדים לרישיון, בתנאי
 3 הרישיון, בציפיות שיצר בעל המקרקעין אצל בעל הרישיון, במידת הסתמכותו של זה האחרון
 4 על הרישיון שניתן ובנזק שנגרם לו עקב כך. בנסיבות מתאימות, אפשר שבית-המשפט יגיע
 5 למסקנה שאין בעל המקרקעין רשאי לבטל את הרישיון שנתן. במקרים אחרים אפשר שניתן
 6 יהיה להסתפק בתשלום פיצויים לבעל הרישיון, או אף לשלול מבעל הרישיון סעד כלשהו
 7 (ראו: רע"א 2701/95 **כנעאן נ' גזאוי** פ"ד נג(3) 151, 170 (1999); רע"א 1156/02 **חיר נ' לידאי**,
 8 פ"ד נז(3), 949, 956 (2003)).
- 9 68. לפיכך, ראשית אבחן הראיות לענין ההתחייבות הנטענת של התובעת והמצגים של הנתבעת
 10 כלפיה וכלפי האגודה ורק אם אגיע למסקנה שלא ניתנה לה התחייבות כלשהי, אדרש
 11 למעמדה כברת רשות.
- 12 69. התובעת טוענת לאורך כל הדרך כי מלכתחילה הגיעה עם בעלה לשעבר למשק לאור הבטחת
 13 ו/או התחייבות הוריה כי הם יהיו בנים ממשיכים במשק (ראו למשל סעיף 1.4 לתצהירה).
 14 אין חולק כי אין בנמצא כל מכתב ו/או הסכם בכתב בין הנתבעת 1 לבין התובעת התומך
 15 בטענתה זו ומדובר בטיעון למינוי או התחייבות למנותה כבת ממשיכה, בעל פה, ללא ביסוס
 16 בכתב. כך העידה התובעת בעדותה לפני:
- 17 **י"ש. אני אומר לך באופן חד משמעי, עומדת פה אלמונית היא מעולם לא**
 18 **התחייבה לא היא ולא בעלה להעביר את הזכויות במשק על שמכם**
 19 **במהלך חייהם או לאחר מותם. את צריכה לומר אמת.**
 20 **ת. אני אומרת אמת. האמת היא שהיא התחייבה בפניי ובפני בעלי**
 21 **לשעבר שאנו הבנים הממשיכים במשק. מבחינת המונח בנים**
 22 **ממשיכים גם הם וגם אנו ידענו שמשמעות הדבר שהזכויות במשק**
 23 **יעברו לידי כמו שהיו בנים ממשיכים הסבים שלי והזכויות עברו**
 24 **להוריי**
 25 **ש. בצוואה של האב המנוח הוא לא מציין אותך כבת ממשיכה. ושאם**
 26 **חלילה רעייתו תלך לעולמה לפניו הוא מוריש את כל זכויותיו**
 27 **בנחלה אליך, ואת היית מקורבת לאביך**
 28 **ת. נכון.**
 29 **ש. אז יש לך הסבר איך יתכן לאור מה שאת מציגה פה את הגרסה**
 30 **שלך, שהאב המנוח לא כתב את זה בצוואתו?**
 31 **ת. קודם כל הנחלה לא מוזכרת בכלל בצוואה. לא הוריש אותה לאיש.**
 32 **ש. הוא הוריש את זכויותיו.**
 33 **ת. הוא הוריש לאמי וההסבר לעניין הזה שהוא דאג לנוחיות של אמי.**
 34 **היה בעל דואג ומסור, והוא רצה להשאיר בידיה את השליטה על**
 35 **גורלה.**
 36 **ש. יחד עם זאת, אם הכוונה היתה להעביר את הזכויות אליך לאחר**
 37 **120 אז האב המנוח היה צריך לציין בצוואה שאם רעייתו תלך לפניו**
 38 **הוא יוריש את הזכויות אליך**
 39

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

ת. **אבי האמין בטוב, לא עלה על דעתו שאמי תפר את ההסכם בנינו ולא תעביר את המשק כפי שהם התחייבו. לא היה צריך לכתוב את זה.** " עמ' 35 לפרוטוקול מיום 17/3/2019

70. התימוכין האחרים שיש לתובעת בעדות זו הם בין השאר מכתב של אביה המנוח משנת 1986 להנהלת ועד האגודה במסגרתו הוא כותב בין השאר "**בעקבות פעילות אישית חריגה ... של בנינו ישראל ופלונית א. שהם בנינו הממשיכים במשקנו**". כך גם בזכרון דברים (כל הנראה משנת 1988) במסגרת סכסוך עסקי בין האם ובעלה המנוח לבין האגודה נרשם בסעיף 2: "**משפחת פלונית וי.א., מכוח היותם בנים ממשיכים במשק, ומבחינתם כלפי האגודה ויחס האגודה כלפיהם, כחברים אולם במסגרת משק לא פעיל**". כן הובא נספח ז' לתצהירה של התובעת מכתב בכתב ידה של התובעת כהכנה לבוררות בסכסוך עסקי ובגדרו היא כתבה כי "**למשק אוריין דור צעיר שייקח ככל הנראה בעתיד את האחריות להפעלת המשק**" וכן נספח י' בכתב ידה של אמה משנת 2013 בו היא מפרטת לפניה האופציות שהיא סבורה שיש לתובעת ובהן הגשת תביעה בגין בן ממשיך.

71. עדויות אחרות של התובעת הן של תושבים ובעלי משקים בכפר *** שביקשו לתמוך בעמדתה כי קיימת מסורת של העברת בעלות במשקים חקלאיים באמצעות מינוי בנים ממשיכים מצד אחד וכי הם שמעו מהנתבעת 1 בעבר כי התובעת היא בתה הממשיכה. עם זאת, כאשר נשאלו עדים אלה באופן פרטני לעניין אופן העברת הזכויות במשקים במושב לא ידעו להסביר האם מדובר בהסכם מתנה, ירושה, צוואה או הסדר אחר ולמעשה עדותם הייתה עדות מפי השמועה ביחס למשקים אחרים. כך למשל הייתה עדות העד אריה גוברמן:

ש" **אתה הסברת קודם שהמינוי של הבן הממשיך הוא במערכת היחסים שבין ההורים והבן הממשיך לאגודה ואין לו קשר לזכויות הקנייניות במשק. אני מפנה אותך לסעיף 8 לתצהירך, ואתה מסכים איתי שלאור מה שאמרת קודם, שהסיפא של התצהיר שלך לא נכון?**

ת. **למה לא נכון?**

ש. **תסביר.**

ת. **כשהורים מזמינים אני אומר במפורש מזמינים זוג צעיר להיות בנים ממשיכים, זה הכוונה גם שבערוב ימיהם יעבירו להם את מלוא הזכויות במשק. ברוב המשקים כחלק מהמשקים, התהליך מתבצע סמוך לאותו מועד בחלק המשקים ההליך אחרי 120 מתבצע, בצווי ירושה או בגיל מבוגר, זה שיקול לגיטימי של ההורים וכל אחד בהתאם לתפיסת עולמו אבל ראינו תוצאות שונות, יש כאלה שהעבירו תכף עם קבלת הבן הממשיך הצהרת כוונות העבירו את הזכויות ויש כאלה עד סוף ימיהם, כולל 120.**

ש. **הכוונה ההורים העבירו במתנה את המשק.**

ת. **איזה סידור עשו לא יודע. אני מניח שזה מתנה. כל אחד עשה את הדרך איך להעביר. אם ההליך נעשה זה נעשה ברישום בטאבו ובמנהל.**

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 צווי ירושה אתה מתכוון כאשר ההורים בעלי הזכויות הותירו צוואה
 2 ששם מורשים לאותו בן.
 3 ת. כן
 4 ש. כמה משקים יש בכפר ***
 5 ת. כ-90
 6 ש. כמה מונו בנים ממשיכים שם?
 7 ת. ברובם המכריע
 8 ש. אתה מכיר את כל הבנים הממשיכים שם?
 9 א. אם יתבעו אותי אחד אחד אני מניח שמכיר. אולי האחרונים לא
 10 מכיר. אבל מי שעוסק בחקלאות מכיר את כולם
 11 ש. לא בדקת עם כל אחד מהם או מההורים כאשר מינו בן ממשיך ולא
 12 העבירו את הזכויות האם כוונתם להעביר לאחר מכן
 13 ת. לא. רוצה להוסיף משהו, גם מבחינת האגודה, הנושא הזה של הבן
 14 הממשיך יש ביטחון שאנו מדברים על העברת הזכויות, כמובן קבלת
 15 אחריות אבל יש מוצקות של ערך המשק, יש אגודה לא סתם דורשת
 16 תהליך מסודר, של קבלת בן ממשיך. קודם זה מועבר לידיעת
 17 ההנהלה שמאשרת את זה ואז לאישור האסיפה יש הליך סדור
 18 והמשק אחרי העניין. המשק הוא משמש כבטוחה בסיס במידה והיה
 19 פנצ'ר. היו משקים שהכניס בנים ממשיכים שהביאו אותם לחדלת
 20 פירעון. בסוף המשק שימש להחזיר חובות לאגודה. יש רצף וקצב
 21 בין הדברים.
 22 ש. לפני שחתמת על התצהיר, אתה בדקת בזיכרון או עם נציגים של
 23 האגודה של ועד הנהלה באם קיימת פנייה של אלמונית והאב המנוח
 24 ז"ל למינוי פלונית כבת ממשיכה.
 25 ת. לא בדקתי ולא נשאלתי. (עמ' 13-11 לפרוטוקול).
 26
72. העד ש.א. שהובא מטעם התובעת אף הוא מסר מידע כללי מפי השמועה בעיקר לעניין משקים
 27 אחרים וכאשר נשאל ביחס למשק של הנתבעת 1 האם הייתה אי פעם פנייה של ההורים
 28 לאגודה למנותה כבת ממשיכה השיב:
 29
 30
- 31 ש. אתה לפני הכנת התצהיר שלך, בדקת אם נציגים של האגודה או
 32 במסמכי האגודה האם הייתה פנייה בכתב של אלמונית והאב המנוח
 33 למנות את פלונית כבת ממשיכה?
 34 ת. אני לא בדקתי במסמכים. אבל שאלתי את המזכירה של האגודה
 35 היום היא אמרה שאין פנייה" (עמ' 16 שורה 15)
 36
- 37 עם זאת הוא העיד, כי מבחינת התנהלות חשבונאית עבד לא אחת מול בן הזוג של התובעת ואף לא
 38 מול הנתבעת (שם בין השורות 31-19).
 39 באשר לתמיכה בטיעון של התובעת כי הייתה התחייבות של הנתבעת 1 כלפי התובעת ובעלה שיהיו
 40 בנים ממשיכים הוא העיד:
- 41 ש. פלונית היא זו שאמרה לך שהאב המנוח ביקש ממנה להגיע כבת
 42 ממשיכה? פלונית אמרה לך?
 43 ת. כבת ממשיכה?
 44 ש. פלונית אמרה לך שהאב המנוח ביקש ממנה להגיע למשק כבת
 45 ממשיכה?
 46 ת. אני יכול לומר לך שהיא הגיעה עם י. לפני שאני נכנסתי לתפקיד.
 47 וכשאני נכנסתי לתפקיד החלפתי מי שהיה לפניי, ובשיחה שהייתה

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

לי הוא סיפר על י, זה שהחלפתי אותו סיפר לי. קודמי לתפקיד סיפר לי שפלונית הביאה את. והם בניים ממשיכים במשק, והוא תלה תקוות רבות בי. שיהיה. " (עמ' 20 שורה 3 עד 8 לפרוטוקול).

גם עדותה של נ.ז. הייתה עדות מפי השמועה על מה שבעלה לכאורה שמע מאביה המנוח של התובעת:

"ש. אני מפנה לסעיף 17 לתצהירך שבני המושב שמחו שהבת פלונית הגיעה למשק. אבל קודם אמרת שכל הנושא של הבן ממשיך, בסעיף 15 לתצהירך היה מכח הסיפורים שבעלך סיפר שהאב המנוח מאוד רצה ש"היא תבוא כבת ממשיכה" זה לא מידיעה אישית שלך אלא ממה שבעלך סיפר לך
ת. זה לא בדיוק ככה. האב המנוח לא בא אלי הביתה ואמר לי שהוא שמח שפלונית באה למשק, אבל ראיתי את פלונית שם ואת שמחת העבודה המשותפת בחצר, ואת השמחה של האב המנוח שיש לו בנים ממשיכים ודרך אגב גם של אלמונית, זאת אומרת זה אחד הדברים שבהרבה משקים לא קרה לא היו בנים ממשיכים להמשיך את המשק, המשק הפסיק להיות משק פעיל, ובכפר * כל בן ממשיך שהגיע חזרה לכפר אחרי שכבר חי במקום אחר, היתה שמחה של כל הסביבה על הדבר הזה וזה היה אחד הסממנים העיקריים של ההצלחה של המושב. אני לומר לך שדיברתי עם פלונית על זה עם האב המנוח לא דיברתי אבל הכרתי את פלונית וי.א. ואת הילדים שלהם והילדים שלהם חלק מהם באותם הגילאים של הילדים שלי לא ידעתי שבעוד 35 שנים אצטרך לבוא לומר שהאב המנוח אמר לי ככה או ככה. אבל זאת היתה אווירה כללית בכפר" (עמ' 26 שורה 18 לפרוטוקול ואילך).**

73. מעבר לכך שהעדויות שהובאו מטעם התובעת הן מעטות ולא ישירות ביחס למערכת היחסים בין בעלות הדיון, ואף מה שהובא היה ברובו מפי השמועה ללא אינדיקציה או אמירה חד משמעית לגבי קיומה של התחייבות של הנתבעת 1 ואו בעלה להעביר זכויותיהם במשק לתובעת, ישנן עדויות רבות אחרות שהתובעת יכולה הייתה להביא ולא הביאה. בהקשר זה מסכים אני עם הטענות של ב"כ הנתבעת 1 כי יש קושי בכך שהתובעת לא העידה את אחיה ואחותה לתמוך בתיזה שלה. שהרי אם מדובר בסיכום פנים משפחתי שהכל יודעים עליו, מה יותר קל לחזקו ולבססו מאשר להעיד את יתר האחים והאחיות. מנגד, ברורה לי הטענה של התובעת כי חששה מפגיעה במרקם היחסים (עמ' 37 לפרוטוקול) והרי אף אח או אחות לא רוצה למצוא עצמו מעיד בבית המשפט כנגד אמו או כנגד אחותו. ובכל זאת, במצב הדברים הנוכחי לשם הוכחת ההתחייבות של האם כי התובעת אכן תהיה בת ממשיכה דומני כי היה חיוני להעיד את אחיה ואחותה של התובעת. אם כך ביחס לאחיה ואחותה של התובעת, קל וחומר ביחס לבעלה לשעבר. כאן לא הוברר לי מדוע לא זומן להעיד ואין כל הסבר מתקבל על הדעת. הגרוש של התובעת היה חלק בלתי נפרד מההסכמות הפנים משפחתיות ולא הובא כעת, לא הובא תצהיר מטעמו, בית המשפט לא נתבקש להזמין ומדובר בחסר ראייתי

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

משמעותי מבחינת התובעת אשר לפי הפסיקה אמור לחזק את הראיות כנגדה. בעמ' 35 לפרוטוקול השיבה התובעת לשאלת בית המשפט בהקשר זה:

לשאלת בית משפט

ש. בעלך לשעבר חי?

ת. כן.

ש. איך התגרשתם?

ת. התגרשנו בהסכם.

ש. בהסכם יש התייחסות למשק?

ת. כן. על פי בקשתה של אמי יש סעיף שהוא מוותר על כל זכויותי במשק.

ש. צרפת את זה לתצהיר?

ת. לא. יש לי את זה בבית.

ש. למה לא צרפת?

ת. לא נדרשתי. התביעה שלי לא שלו. (עמ' 35 שורות 20-30 לפרוטוקול)

ויחד עם כל זאת, הסברי התובעת לעניין אי הגעת העדים האמורים כמו גם הודאת בעל דין של הנתבעת 1 מספיקות לחלוטין בנסיבות העניין כדי לקבוע ממצא עובדתי לעניין התחייבותה ו/או הסכמתה של האם לכך שהתובעת תגיע למשק, תשתקע בו וגם תקבל בעתיד את המשק כולו כבת ממשיכה.

74. עדותה של האם מלמדת על כך שהגעת התובעת ובעלה לשעבר למשק מלכתחילה לא כוונה לזמן קצר:

ש. אני מבין לפי מה שאת כותבת, אני קורא מהתצהיר שלך, את אומרת שי. ופלונית ביתך ובעלה הגיעו למשק בשנת 1978.

ת. נכון. הם רצו קודם לא הסכמתי קודם ולא אחר כך. אבל בתנאים הם כן באו. בשנת 75 הם ביקשו לבוא, לא הייתי בארץ ואמרתי לבעלי בשום פנים ואופן. לא רציתי שהם יבואו מסיבות שלי.

ש. למה לא רצית?

ת. לא היו יחסים מתאימים שאקשור את חיי עם י. ואיתה ועוד כמה דברים.

ש. לא נוצרו מה?

ת. מערכות יחסים כאלה שאקשור את חיי.

ש. תקשרי את חייך במה?

ת. בפלונית ובי..

ש. הבנת שאם יגיעו למשק תקשרי את חייך אליהם.

ת. כאשר אותו משק, אפילו אם האב היה בתפקיד ציבורי, אם יבוא זוג חדש צריך לחיות איתו, לא יכולים להתחיל מערכות יחסים. (עמ' 53 שורות 9-22 לפרוטוקול).

75. במשך עמודים שלמים בפרוטוקול מנסה הנתבעת 1 להתעקש ולהראות כי לא הסכימה לבואם של בתה התובעת ובעלה לשעבר ועדותה אינה מקובלת עלי כלל. הטיעון שלה כאילו התובעת הגיעה בעל כורחה, או כי בסתר לבה לא הסכימה (עמ' 68 שורות 23 ואילך) אינו מקובל ואינו

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

1 הגיוני. התובעת מעולם לא ביקשה מהנתבעת לעזוב את המשק ולא פעלה באופן משפטי
2 לסיילוק ידה. אין לקבל הטענות כאילו הדבר נכפה עליה והיא סותרת את עצמה בעדותה כאשר
3 פעם אחת אמרה שהיא עמוד התווך של המשפחה ופעם אחרת מעידה כי בעלה המנוח פעל
4 בניגוד לרצונה ולהסכמתה. אינני יכול לקבל הטענות בסיכומים מטעם האם כי הייתה בסערת
5 רגשות ולכן מסרה דברים סותרים לחלוטין מאלה שנטענו בתצהירה ובכתבי הטענות. כן אני
6 סבור כי העובדה שטענות אחרות שהצהירה עליהן בתצהירה ולא נחקרה עליהן עדיין לא
7 יכולות לעמוד כגרסה עובדתית קוהרנטית וסדורה כאשר זו עדותה בבית המשפט.

8
9 על-כן, אני קובע כי ההחלטה שהתובעת ובעלה לשעבר יגיעו למשק הייתה על דעתה 76.
10 ובהסכמתה ומרצונה של הנתבעת וזאת למטרת השתקעות לזמן ארוך ואפשרות אף לקבלת
11 המשק לאחר שיבה טובה של הנתבעת. האם מודה בכך באומרה:

12 **ש" הן באו כבנים ממשיכים**
13 **ת. אני מניחה.**
14 **ש. מבחינתם באו כבנים ממשיכים**
15 **ת. לא יודעת מבחינתם.**
16 **ש. הם אמרו שבאו כבנים ממשיכים?**
17 **ת. לא יודעת. הם באו להשתקע. מיד התחילו ניקיון שיפוץ הבית**
18 **ש. אז הם באו מבחינתם וזה בא לידי ביטוי ותכף אראה הרי הם ניהלו**
19 **את המשק באו בתור בנים ממשיכים**
20 **ת. מבחינתם באו בתור בנים ממשיכים." (עמ' 70 שורות 18-26**
21 **לפרוטוקול).**

ובהמשך

22
23
24 **ש" זה נכון שזה היה ברור לך, באו י. ופלונית פיתחו את המשק זה היה**
25 **ברור שהם באים להשתקע כבנים ממשיכים ובסוף יקבלו את**
26 **המשק לרשותם אם הכל היה בסדר.**
27 **ת. זה היה חסר לי.**
28 **ש. אם הכל היה בסדר היו מקבלים את המשק.**
29 **ת. נכון. אם היה מתנהל בהתאם לקוד של המוסד וזה מניח את הדעת**
30 **ולא מעורר אנטגוניזם" (עמ' 71 שורות 21-25 לפרוטוקול)**

31
32 ועוד העידה הנתבעת בהמשך באשר לסיבת חזרתה מהתחייבותה זו:

33
34 **ש. לא רצית להעביר את המשק נוכח התנהגות י.?**
35 **ת. כן. בעיני זה היה מכלול אחד. פלונית לצערי שהיא תלויה מאוד**
36 **בבעל הנוכחי, כל אחד יש לו את האופי שלו ולא יכולתי להפריד**
37 **ביניהם**
38 **ש. לא העברת את המשק לפלונית לאור התנהלות י. והעברת לאחותה.**
39 **ת. לאור התנהלות י. ופלונית חיפתה עליו**
40 **ש. זאת הסיבה?**
41 **ת. זאת הסיבה שלא נשארתי"**

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

בנוסף הנתבעת בעדותה סתרה את הטיעון שלה עצמה כי רכשה דירה לתובעת ביקנעם ודרשה ממנה להתפנות לשם בעבר:

ש" . היתה בשנת 2001?
 ת. לא יודעת. אני חושבת היה לפני
 ש. לפני 2001
 ת. כן. והיא לא רצתה מגדל העמק לא רציתי.
 ש. זה נכון שקנית כדי לעזור לה כי היא התגרשה
 ת. קניתי לה את זה מרחמי אם לעתיד לא לעבר. אמרתי לה את בת 60
 עתידך לפניך תכירי מישהו תבני משפחה אל תישארי לבד, אני
 הייתי לבד
 ש. בשנת 2000 היתה בת 50.
 ת. באיזה גיל התגרשה?
 ש. היא היתה בת 50. אז כאשר התגרשה קנית לה דירה כדי שיהיה
 לה בסיס כלכלי
 ת. קודם כל שתתאושש מההלם ושתירגע. אז לא הצלחנו אביה נפטר.
 ש. זאת הסיבה שקנית לה דירה?.."

מכל העדויות והמסמכים שהובאו לפניי ע"י הצדדים, עולה כי ההתנהלות במשק לאורך 40 שנה, נותנת לתובעת את זכות השימוש שלה בדירה ושהייתה במשק בזכות ולא בחסד. בהסכמה ברורה של האם (ובעלה המנוח) ולא בסתר או בכפייה.

77. מכל אלה בא בית המשפט לכדי מסקנה חד משמעית, כי אכן הייתה התחייבות של האם כלפי התובעת שהיא תקבל בעתיד לאחר שיבה טובה את הזכויות במשק. זו הייתה ההסכמה הפנים משפחתית. זו הייתה התחייבות האם. התכחשות האם לאפשרות העברת הזכויות לבתה התובעת על יסוד הטיעון כי אין מוסד של בן ממשיך במושב, צריכה להימנע גם על יסוד דיני תם לב והשתק שיפוטיים. בייחוד לאור המצג ארוך הטווח שיצרה בפני התובעת ולאור לא פחות מ-42 שנות מגורים של התובעת במשק.

78. ויחד עם כל זאת איני סבור ומסכים כי מדובר בהתחייבות בלתי חוזרת שהנתבעת אינה יכולה לחזור בה מהתחייבות זו או לבטלה, לפחות באופן חלקי ביחס להנחלת המשק בכללותו לאחר פטירה ואין לכבול אותה בהתחייבות שמסרה לבתה.

78.1. ראשית וכפי שהיה במקרים רבים אחרים בפסיקה שנסקרו בפסק דיני זה, בנסיבות המקרה הנוכחי, אין אפשרות מבחינת מערכת היחסים החיצונית מול הגורמים המיישבים להסדיר העברת זכויות בעתיד באמצעות מינוי בן ממשיך או התחייבות הנתבעת בעל פה כפי שנטען על ידי התובעת. רוצה לומר, כי לא ניתן כלל לעתור ולפסוק כי התובעת היא בת ממשיכה או להיענות לסעד אכיפה של סעד שכזה שכן חוזה המשבצת אינו מכיר כלל באפשרות מינוי בן ממשיך, שכן המושב אינו מושב

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 סוכנותי" וזכויות לאחר פטירה לא מועברות באמצעות מינוי בן ממשיך בכתב (שלא
2 קיים כאן) אלא באמצעות הוראות הסכם המשבצת שיכול להתחשב בהוראות צוואה
3 או חוק הירושה.
4
- 5 78.2. שנית, תנאי המתנה במקור לא מתקיימים. המשק אינו מתפקד כמשק חקלאי 28
6 שנים מאז 1990. התובעת אינה עובדת במשק אלא כשכירה במפעל. התוכנית להבאת
7 התובעת ובעלה לשעבר למשק ולסיוע בהפעלתו אינה מתקיימת עוד (אף אליבא
8 דתובעת). כמו-כן אין קשר כיום בין התובעת לבין הנתבעת ובין ילדי התובעת לבין
9 הנתבעת.
- 10 78.3. שלישית, אם יכולה הייתה הנתבעת לערוך צוואה ולשנותה כפי רצונה וצוואה זו
11 הייתה קובעת את אופן הנחלת הזכויות בעתיד במשק אין סיבה שלא תוכל לעשות כן
12 חרף ההתחייבות למתנה (בעל פה) לתובעת.
13
- 14 78.4. הדין והפסיקה מאפשרים לנותן משק במתנה עתידית לחזור בו בנסיבות אלו ואני
15 מתבסס על פסיקת בית המשפט המחוזי מרכז 11-15-62373 ר.ג. נ' א.ג. [פורסם בבנו]
16 (22/7/2016) בדבר מודל המתנה הדו-שלבי:
17
- 18 גם באותו מקרה הגיעה בית המשפט למסקנה כי ההורים התכוונו להעביר לבנם זכות
19 משמעותית יותר מעצם הרשות להתגורר במשק (סעיף 48 לפסק הדין). אמנם שם
20 הביסוס היה על יסוד מסמכים ובהליך שלפני הוא על יסוד עדויות שכן אין מסמך או
21 הסכם מתנה בכתב אך איני סבור שיש להבחין לצורך ההכרעה במערכת היחסים
22 הפנים משפחתית בין השניים.
- 23 בית המשפט המחוזי דן בתחולת סעיפים 5(ב) ו-5(ג) לחוק המתנה וקובע, כי מקבל
24 המתנה שינה מצבו לרעה על סמך ההתחייבות לקבל את המשק כבן ממשיך והשקיע
25 השקעות ובנה ביתו במשק (להבדיל מהמקרה שלפני שהתובעת קיבלה בית אך מצד
26 שני השקיעה בו כספים רבים במהלך השנים) ולמרות זאת קובע בית המשפט המחוזי
27 מרכז כי הורה יכול לחזור בו מהתחייבות להנחיל את המשק כולו לאחר פטירה
28 באמצעות מודל המתנה הדו שלבית/ מתנה מתפתחת או בשל ייחודה של התחייבות
29 ליתן מתנה לאחר המוות שמצדיקה גמישות באפשרות להשתחרר ממנה בשל שינוי
30 נסיבות.
- 31 על פי פסיקה זו גם במקרה בו לא חלים הסייגים של סעיף 5(ב) לחוק המתנה (ויתור
32 בכתב על זכות חזרה של הנותן ושינוי מצב לרעה של המקבל) וסעיף 5(ג) לאותו חוק
33 (התנהגות מחפירה של מקבל המתנה), ניתן להיענות לבקשת נותן המתנה לחזור בו

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

1 מהמתנה העתידית במקרים של שינוי נסיבות או אי התקיימות תנאי מתן המתנה

2 במקור, משל היה זה תנאי מפסיק וכך נכתב בפסק דין חשוב זה:

3 *"בעניינינו עסקינן במעין "מתנה דו שלבית" או "מתנה מתפתחת".*

4 *השלב הראשון שבה – מתן רשות בלתי הדירה לא. וט. לבנות את ביתם*

5 *במשק ולדור בו – הושלם והוא בגדר מתנה שהושלמה אשר האם מנועה*

6 *מלחזור ממנה, לאחר ששינו מצבם ובנו את ביתם במשק. הרשות לבנות*

7 *במשק והרשות הבלתי הדירה לדור בו מהווה תמורה ראויה לשינוי*

8 *מצבם והסתמכותם של המקבלים על המתנה. השלב השני - היינו*

9 *מסירת כלל הזכויות במשק לידי ט. וא. לאחר פטירת האם, עודו בגדר*

10 *התחייבות. מהתחייבות זו יכולה האם לחזור בה, ולא תעמוד לא. ולט.*

11 *טענה בשל שינוי מצבם שכן כנגד שינוי המצב הנזכר כבר קיבלו מתנה*

12 *שהושלמה. ואולם אפילו לא תתקבל דעתנו כי יש מקום לראות את*

13 *המתנה הייחודית בעניינינו כמתנה דו שלבית המורכבת משלב ראשון*

14 *של מתנה בחיים, אשר הושלם, ושלב שני של מתנה לאחר המוות*

15 *שטרם הושלם, אנו סבורים כי עומדת לאם הזכות לבטל את*

16 *התחייבותה ליתן מתנה. זאת בשל ייחודה של ההתחייבות ליתן מתנה*

17 *לאחר המוות, השונה במהותה מהתחייבות רגילה של מתן מתנה*

18 *בחיים" (סעיפים 51-52 לפסק הדין)*

ח. תוצאה:

21 79. מכל האמור לעיל, אני רואה לנכון להחיל את דיני המתנה הדו שלבית על נסיבות העניין: בכל

22 הנוגע לדירה שבה גרה התובעת במשק, זו ניתנה לה במתנה, המתנה הושלמה (אף שלא

23 ברישום) והנתבעת 1 אינה יכולה לחזור בה ממתנה זו או לסלק את התובעת מהדירה

24 ותביעתה זו צריכה להידחות. בהקשר זה ובהקשר הפיצוי המבוקש על ידי התובעת אני רואה

25 לנכון להצהיר על זכות שימוש אישית לכל ימי חייה ובמידה ותחפוץ בכך תהיה רשאית להפוך

26 את זכות השימוש האישית גם לזכות קניינית מלאה באמצעות פיצול מגרש המגורים בו נמצא

27 ביתה כאשר היא תישא במלוא עלויות הפיצול. זכות זו תעמוד לה למשך 3 שנים מהיום. אעיר

28 כי אני ער לקושי הגלום בהכרעתי זו מבחינה משפטית שכן זכות שימוש אישית אינה זכות

29 קניינית ואני בוחר לאפשר לתובעת לעגן את זכות השימוש כזכות קניינית על יסוד שיקולי

30 צדק ובשים לב לאבדן הזכות לקבל הנחלה במלואה לאחר שיבה טובה של אמה וכן הזכות

31 לקבל פיצוי בגן אבדן זכות זו כמו גם התחשבות במשך הזמן הרב שהתובעת גרה במשק ועושה

32 בו כבשלה תוך הסתמכותה על התחייבותה אמה. נסיבות אלה, הידועות גם ליתר הנתבעות

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 (הבת המנוחה והנכדה) מכפיפות את העברת המשק במתנה על ידי האם אליהן לזכויות
2 האישיות ומעין קנייניות שבית המשפט מכריז עליהן במסגרת פסק דינו זה.
- 3
4 80. בכל הנוגע למתנה לאחר פטירה, הרי שאין בנסיבות העניין אפשרות להסדיר העברת זכויות
5 עתידית לאחר פטירה באמצעות מינוי התובעת כבת ממשיכה וממילא הנתבעת בחיים.
6 הנתבעת טוענת להתנהגות מחפירה של התובעת וילדיה כלפיה אשר אינם מקיימים עמה כל
7 קשר ואני סבור שיש לאפשר לה להשתחרר מהתחייבותה העתידית גם לאור שינוי הנסיבות
8 במצב היום לעומת המצב בו הגיעו התובעת ובעלה למשק. אני קובע לפיכך בנסיבות המקרה
9 כי הנתבעת רשאית לחזור בה מהתחייבותה להעביר לאחר מותה את המשק כולו לתובעת.
- 10
11 81. לפיכך ולאחר בחינה מעמיקה של הטענות ההדדיות, הראיות והמעמד המשפטי של הצדדים
12 וזכויותיהם אני מורה כדלהלן:
- 13
14 81.1. **אני קובע כי לתובעת זכות שימוש אישית בלתי הדירה בדירה שבה היא גרה
15 במשק ** בכפר ***. זכות זו היא לכל ימי חייה של התובעת והיא לא חבה
16 בתשלום דמי שימוש כלשהם. זכות השימוש היא אישית, אינה ניתנת
17 להעברה או להורשה.**
- 18
19 81.2. **העברת הזכויות במשק ** על ידי הנתבעת לבתה המנוחה ז"ל ומכוח צוואתה
20 לנכדתה הנתבעת 2, לא כוללת את זכות השימוש וההחזקה הבית בו גרה
21 התובעת והיא כפופה לפסק דין זה. כל יתר הזכויות במשק על כל הבנוי ונטוע
22 בו יהיה שייך מעתה לנתבעת 2.**
- 23
24 81.3. **הנתבעת 1 רשאית בנסיבות העניין לחזור בה מהתחייבות להנחיל את
25 המשק כולו לאחר פטירה לתובעת לאור שינוי הנסיבות ונוכח התנהגותה
26 המחפירה וזאת ללא צורך בפיצוי ובשעה שהתובעת מקבלת זכות שימוש לכל
27 ימי חייה בדירתה ומה גם שלא הוכח לפניי כי נגרם נזק לתובעת מפתרון זה.
28 בל נשכח כי לתובעת דירה נוספת ביקנעם שאמה רכשה לה ואין מקום
29 להשית עליה חיוב בפיצוי בגין בקשתה לעשות כחפץ לבה בקניינה. זאת
30 ביחוד לאור נסיבותיו של המקרה שבו לא נרשמה זכות של בן ממשיך ומדובר
31 בהתחייבות בעל פה בלבד.**
- 32

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

תמ"ש 58842-03-16 פלונית נ' אלמוניות

תמ"ש 27727-06-16 אלמוניות נ' פלונית

תיק חיצוני:

- 1 81.4. במידה והתובעת מעוניינת בפיצול מגרש בו נמצא דירתה מהנחלה, בית
2 המשפט מתיר לה זאת מראש (בכפוף לכל דין אחר) אך היא זו שתהיה
3 מחוייבת לשאת בכל העלויות הכרוכות בעלות הפיצול של המגרש לרבות
4 תשלומי מסים, היטלים ואגרות לכל הרשויות והגורמים. זכות זו לפיצול
5 המגרש מהנחלה תעמוד לתובעת למשך 3 שנים מהיום ואם לא תמומש, היא
6 תפקע ואז תעמוד בעינה רק זכות השימוש האישית האמורה בסעיף 81.1.
7 לפסק הדין.
8
- 9 81.5. לצורך הבטחת ביצוע האמור בסעיף 81.4 לפסק הדין ניתן בזה צו מניעה
10 האוסר על הנתבעות 1-2 לשנות מצב רישומי ו/או לבצע כל עיסקה ביחס
11 למשק ** בכפר ***. צו זה יירשם במשרדי רמ"י ויעמוד בתוקפו למשך 3 שנים
12 מהיום שאז יפקע מאלינו.
13
- 14 82. אילו התובעת הייתה עומדת על סעד של שימוש בלתי הדיר בדירה או על אפשרות פיצול
15 המגרש בלבד הייתי נעתר לבקשתה לפסוק הוצאות משפט. אלא שעיקר ההתדיינות היתה
16 ביחס לסעד שהיא לא יכולה הייתה לקבל (אכיפת התחייבות בלתי חוזרת למינוייה כבת
17 ממשיכה). בנסיבות אלו, נוכח תוצאותיו של ההליך וכאשר הנתבעת למעשה הסכימה שלא
18 לפנות את התובעת בניגוד לרצונה מהדירה (ראו בפרוטוקול) וכאשר התובעת מצד שני עמדה
19 על הכרה במינוייה כבת ממשיכה בניגוד לחוזה המשבצת והמצב המשפטי החל איני רואה
20 מקום לפסוק הוצאות.
21
- 22 83. המזכירות תמציא פסק הדין לצדדים ותסגור את התיקים.
23
24
- 25 ניתן לפרסום ללא פרטים מזהים של הצדדים.
26 ניתן ביום יום רביעי ז' ניסן תש"פ, 31 במרץ 2020, בהיעדר הצדדים.
27
- 28 אסף זגורי, שופט
29 סגן הנשיא לענייני משפחה